

Könyvismertetés A Kúria és elnökei I-IV. című könyvsorozatról (szerk.: Bódiné Beliznai Kinga)

KOI GYULA¹

E könyvismertetés a Bódiné Beliznai Kinga által szerkesztett A Kúria és elnökei I-IV. című kötetet kívánja bemutatni. A könyvsorozat jogtörténészek, elméleti jogászok, valamint levéltárosok és történészek közös műve. Az írás a magyar királyi Kúria, a Magyar Kúria és a Legfelsőbb Bíróság 1766 és 1990 közötti elnökeinek életpályájára, valamint a bíróság intézménytörténetének egyes főbb elemeire fókuszál.

Book review on book series entitled The Hungarian Curia and its presidents vols. I-IV. (ed.: Kinga Bódi-Beliznai)

This book review pays attention to present of observations on book series entitled The Hungarian Curia and its presidents (ed.: Kinga Bódi-Beliznai). This book series a joint work of Hungarian legal historians, legal scholars, archivists, historians, and practising lawyers, too. This paper focuses on careers of presidents of the Hungarian Royal Curia, the Hungarian Curia, the Hungarian Supreme Court from 1766 to 1990, and each elements of major historical institutions' of the court.

Jelen ismertetés tárgyául szolgáló négy kötetből álló könyvsorozat² elemzése két futó kutatási projektum részeként készült.³ 2023-ban van a 300. évfordulója a Kúria állandó működése megindulásának, bár az intézmény gyakorlatilag tágabb értelemben az államalapításig, de minimum 800 évre vezethető vissza. E kérdést illetően a magyar történelem számos bírósága,⁴ illetve egyes, történetileg is megőrződött (többségében nem feltétlenül a Kúriához, vagy jogelődeihez köthető) perek juthatnak az olvasó eszébe, melyek megérik a számbavételt. (Ezek

¹ Jogász, igazgatásszervező, bibliográfus. PhD., tudományos főmunkatárs, NKE ÁNTK Lőrincz Lajos Közigazgatási Jogi Tanszék. A szerző a Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet tudományos munkatársa is. 2001 óta folytatja tudományos kutatásait és 2003-tól egyetemi oktatótevékenységét. Fő kutatási területe a nagy közigazgatási rendszerek (frankofón, germán, angolszász) közigazgatás-tudománya, valamint a magyar közigazgatás-tudomány; illetve az összehasonlító közigazgatás-tudomány és közigazgatási jog (Kína, Oroszország). Kutatásai középpontját elsősorban a hazai közigazgatás-tudományt ért külföldi hatások vizsgálata mellett Magyary Zoltán életművének kritikai kiadása, valamint az Államtudományi klasszikusok sorozat bevezető tanulmányai körében a hazai és külhoni szerzők életművének és elméleti munkásságának bemutatása jelenti.

² BÓDINÉ BELIZNAI Kinga szerk. – GAÁLNÉ BARCS Eszter – KATONA Klára – KULCSÁR Krisztina – TUZA Csilla – ZINNER Tibor (2014): *A Kúria és elnökei I.* Budapest, HVG-Orac – Regiszter Kiadó és Nyomda. 234. Bibliotheca Curiae sorozat 1. ISBN 978-963-258-235-1 BÓDINÉ BELIZNAI Kinga szerk. – KAHLER Frigyes – MIKÓ Zsuzsanna – ZINNER Tibor (2015a): *A Kúria és elnökei II.* Budapest, HVG-Orac – Regiszter Kiadó és Nyomda. 203. Bibliotheca Curiae sorozat 2. ISBN 978-963-258-235-4 BÓDINÉ BELIZNAI Kinga szerk. – GARADNAI Zoltán – ZINNER Tibor (2015b): *A Kúria és elnökei III.* Budapest, HVG-Orac – Regiszter Kiadó és Nyomda. 255. Bibliotheca Curiae sorozat 3. ISBN 978-963-258-277-1 BÓDINÉ BELIZNAI Kinga szerk. – GARADNAI Zoltán – NÉMETH László Sándor – SOLT Pál (2016): *A Kúria és elnökei IV.* Budapest, HVG-Orac – Regiszter Kiadó és Nyomda. 151. Bibliotheca Curiae sorozat 4. ISBN 978-963-258-295-5.

³ Az írás az NKE ÁNTK Lőrincz Lajos Közigazgatási Jogi Tanszék „Magyary Zoltán összes munkái. Kritikai kiadás (2014-2033)” továbbá a TK Jogtudományi Intézet „Nemzeti Jogi Bibliográfia. Jog- és Államtudományi Bibliográfia I. Könyvészet 1867-1950” elnevezésű kutatások keretében készült. Kézirat lezárva: 2023. március 30.

⁴ STIPTA István (1997): *A magyar bírósági rendszer története.* Debrecen, Debrecen University Press–Multiplex Média. 211. ISBN 963-04-9197-4

közül egyeseket nem hazai, vagyis nem magyar bíróságok folytattak le magyar állampolgárokkal (honpolgárokkal, alattvalókkal) szemben. Az elnevezés korszakonként változott. A távolabbi történeti múltból felmerülhet az Újfalvi Imre-per (1611-1612),⁵ Wesselényi Ferenc-féle összeesküvés (1670-1671),⁶ a gályarab-perek (1671 és 1674),⁷ a Ráby Máttyás-per (1789),⁸ amelyről maga Ráby számolt be két, különféle címmel is kiadott művében

⁵ A 16-17. század fordulóján élt református esperes-lelkész pere az egyházon belüli dogmatikai egyetértések miatt keletkezett, egyik oka az általa kiadott énekeskönyv miatti vita lehetett. KESERŰ Bálint (1972): *Az Újfalvi [Imre]-per jegyzőkönyve. Különlenyomat az Acta Historiae Litterarum Hungaricum X-XI. évfolyamaiból.* Szeged, JATE BTK. 53-58. 7. Irodalomtörténeti dolgozatok 70. ISBN nincs. FEKETE Csaba – GÖMÖRI György – HEVESI Andrea – H. HUBERT Gabriella – OLÁH Róbert – PÁLFI József – PÉNZES Tiborc Szabolcs – POSTA Anna – SZABADI István (2019): *Újfalvi Imre pere és műveltsége. Tanulmányok és szövegközlések.* Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület. 199. ISBN 978-615-80158-9-9. Itt említendő meg a korábbi idők kapcsán, hogy a Székely György néven is ismert Dózsa György ellen nem folyt formálisan per, mivel a szervezkedés vezetőinek és résztvevőinek sorsát (a nemesi származású résztvevők jószágvesztése) az 1514. évi jobbágytörvények mondták ki. (Elsősorban említendő az 1514. évi LX. törvénycikk, melynek címe szerint a nem javadalmazott papok, a tanulók, a hajdúk, a parasztok fegyvert és puskát ne viseljenek). A fővezéreket kivégezték.

⁶ A Habsburg-ellenes összeesküvés oka az ottomán hódításokat szentesítő vasvári béke ellenében a nemzeti függetlenséget védte a Habsburg-házi uralkodókkal szembeszegülve. Horvát területen Zrínyi-Frangepán összeesküvés néven ismeretes. Számos folytatatólagos perben mintegy háromszáz magyar és horvát főúr vagyont kobozták el, illetve Wesselényi Ferenc nádorispán utódjaként (a hazai jog szerint törvénytelenül) Johann Caspar von Ampringent nevezték ki a Magyar Királyság császári kormányzójává. A nádori pozíciót csak 1681-ben hozták vissza. A perek során (osztrák törvényszékek bírának köszönhetően) kivégezték Nádasdy Ferenc országbíró, Zrínyi Péter horvát bánt, valamint Frangepán Ferenc Kristóf horvát főnemest, továbbá az egyik nemesi résztvevőt, Bónis Pétert. Wesselényi még az összeesküvés felfedezése előtt meghalt, ahogy az eredetileg az összeesküvés vezérének szánt Zrínyi Miklós hadvezér és hadtudós horvát bán, a törökverő Zrínyi Miklós azonos nevű dédunokája. W. SALGÓ Ágnes szerk. – G. ETÉNYI Nóra tan. (2005): *A Wesselényi-összeesküvés. Beszámoló a perről és a kivégzésekről. Ausfürliche (!) und Warhafftige Beschreibung Wie es mit denen Criminal-Processen (!), und darauf Erfolgt Executionen wieder die Drei Graffen (!) Frantzen Nadassdi (!), Peter von Zrin, und Franz Christophen Frangepan eigentlich hergangen.* [Az eredeti német művet ford. Magyar László András, a kísérőtanulmányt németre ford.: Rákóczi Katalin, a kísérőtanulmányt horvátra ford.: Kovács László]. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár – Helikon. 224. ISBN 963-208-959-6.

⁷ A protestáns prédikátorokat a katolikus papság szelíd rábeszéléssel, meggyőzéssel próbálta a latin rítusra visszatéríteni. Később a pozsonyi rendkívüli (Habsburg) törvényszékek tömegesen szabtak ki velük szemben szabadságvesztés büntetést. Egyes esetekben Nápolyba történő kitoloncolásra, majd ott gályarabnak történő eladásra is sor került. A protestáns prédikátorokat innen a holland De Ruyter admirális szabadította ki. KOCSI Csergő Bálint – SZIMONIDESZ Lajos ford., bev. (1944): *Magyar vértanúk nyomában [gályarab-perek].* Budapest, Misztótfalusi. 74. ISBN nincs.

⁸ Ráby a Hétszemélyes Tábla joggyakornoka volt, principálisával sokat járt Bécsbe, ahol Mária Terézia és a későbbi II. József is ismerte. A Magyar Udvari Kancelláriánál ún. járulnoki állást kapott 1773-ban, 21 évesen, ahol az uralkodó besúgójaként adott magyar nemesekről, hazai és bécsi visszaélésekről szolgáltatott információkat. Maga is ilyenekbe keveredett, így helyzete tarthatatlanná vált. Bűnös cselekedetek és titkos levelezés miatt elbocsátották. Ő azonban minden követ megmozgatott itthon és külföldön hivatalos és nem hivatalos fórumokon, hogy (vélt) sérelme jogorvoslatot nyerjen, kellemetlenséget okozva az ország vezetőinek, az uralkodónak, majd annak halála után II. Józsefnek. Többször börtönbe került (II. József pártfogása ellenére is), megszökött, elfogták, megkínózták, kivégzéssel fenyegették. A kiállt bántalmazások miatt maradandó testi fogyatékoságot szenvedve invalidusként élt. II. Józsefhez nem talált utat. Utóda, II. Lipót sem részesítette kegyelemben. Ártatlanságáról könyvet írt, bár az ott közölt „eredeti” iratok egy része a fantázia terméke lehetetlen tartalma miatt. Végül Zürichben adta ki könyvét szenvedéseiről. Kísértetiesen hasonlít egyes elemekben a Grossing Ferenc Máté néven anyakönyvezett, majd Grossinger Ferenc Rudolf néven ismeretes kalandor és közjogász, a magyar nemesi szabadságjogok ellenlábasa sorsa. Komáromba bevándorolt osztrák eredetű család sarja volt. Németül rosszul tudott, később tanult meg. (Első röpiratának „minden sorában hiba volt” a korabeli források szerint). A magyar mellett francia, latin, és olasz nyelven is írt. Bölcséletet hallgatott, Budán lett hitszónok. 1777-ben udvari titkárrá nevezte ki Mária Terézia. Azonban állása elfoglalása előtt azt kérték, hogy egy egyéb mellékfoglalkozásban mutassa meg tehetségét. Ezt nem teljesítette, így alkalmazására már nem került sor, mivel közben Mária Terézia elhunyt, így állását megszüntették. Így csalással, valamint egyéb szédelő tevékenységekkel foglalkozott, miért is az Osztrák Örökös Tartományokból kitiltották. Különféle német városokban mások könyveit és könyvfordításait saját neve alatt adta ki. A Habsburg-házat rágalmozta, és magát dicsőítette hazug pamfletjeiben. Olyan irat fogalmazványát találták meg nála, amelyben a magyarokat lázadásra buzdítja. Hamis váltókat is aláírt. Végül

strassburgi száműzetése után.⁹ Hasonlóan fennmaradt a köztudatban a magyar jakobinusok pere, vagy más néven Martinovics és társai pere (1795),¹⁰ illetve az Erdélyben lefolytatott Varga Katalin-per (1842-1852) tekinthető közismertebbeknek.¹¹ Említésre méltó Rózsa Sándor

1789-ben Kufsteinba zárták, ahol meghalt. Művei döntően németül jelentek meg (a közjogi műve pedig latinul), egy munkája olaszul is olvasható. RÁBY Máttyás (1797): *Justizmord und Regierungsgreuel in Ungarn und Österreich, oder actenmäßige Geschichte des wegen Toleranz und Menschlichkeit in unsern Tagen schrecklich verfolgten ungarischen Edlen Mathias Raby de Raba und Mura I-II. Von ihm selbst beschreiben*. Strassburg, Auf Kosten des Verfassers. (5), 288, 80, (1); 253. ISBN nincs. Ráby életére: ID. SZINNYEI József (1980-1981) [1906]: Raby [Ráby] Máttyás (rabai és murai) címszó. In: ID. SZINNYEI József (1980-1981) [1906]: *Magyar írók élete és munkái XI. Popesku-Rybay*. Hornyánszky Viktor Könyvkereskedése – Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése. 298. ISBN nincs. Grossinger életére: ID. SZINNYEI József (1980-1981) [1894]: Grossinger (Grossinger) Ferenc Rudolf [Máté] címszó. In: ID. SZINNYEI József (1980-1981) [1894]: *Magyar írók élete és munkái III. Fa-Gwóth*. Hornyánszky Viktor Könyvkereskedése – Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése. 1495-1499. ISBN nincs.

⁹ Erre az adatra: PETRIK Géza összeáll., s.a.r. – SZILÁGYI Sándor bev. (1968) [1891]: *Magyarország bibliographiája 1712-1860. Könyvészeti kimutatása a Magyarországon s hazánkra vonatkozólag külföld[ön] megjelent nyomtatványoknak. Bibliographia Hungariae 1712-1860 seu Catalogus librorum in Hungaria, et de rebus patriam nostram attingentibus extra Hungariam editorum III/1.Ö-So*. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár. 166. ISBN nincs. A Ráby-mű az alábbi címlapváltozattal (címlapkiadásként, tehát azonos tartalommal) is megjelent: *Leidengeschichte des ungarischen Edelmannes Mathias Raby de Raba und Mura*).

¹⁰ Egy tényleges társadalmi támogatottság nélküli felvilágosodáspárti, nemességellenes, a köztársasági államformát támogató összeesküvés, amelyet francia és lengyel eszmék befolyásoltak. 1795-ben az albán apától született Martinovics Ignác teológiát és filozófiát végzett szerzetes, majd ateista, politikai kalandor és titkosügynök által vezetett, pár hónapja tevékenykedő, talán háromszáz főt érintő mozgalom keretei között mintegy ötven főt tartóztattak le, ebből tizennyolcat ítélték halálra, végül hét személyt végeztek ki a Generális-kaszálón (ma Vérmező) a Hétszemélyes Tábla ítéletét követően. Halálra ítélték a szervezkedés négy igazgatóját: Hajnóczy József kamarai titkárt, Szerém vármegye alispánját, Laczkovics János nyugalmazott kapitányt, gróf Sigray Jakab kőszegi táblai ülnököt, valamint Szentmarjay Ferenc magántikárt. (Sigrayt az idős, 70 év körüli hóhér csak a harmadik csapással tudta kivégezni). Az ítélet előírta, hogy Martinovics szászvári apát kivégzésére, csak az igazgatók fővesztését követően kerülhet sor. Martinovicsot az egyházi rendből is kizárták. Ennek az is oka lehetett, hogy műveit szabaddóművesek és illuminátusok terjesztették. Őz Pál ügyvédet, valamint Szolártsik Sándor jurátust két héttel később ugyanott végezték ki. BENDA Kálmán (1952-1957): *A magyar jakobinusok iratai I. A magyar jakobinus mozgalom iratai. II. A magyar jakobinusok elleni hűtlenségi és felségsértési per iratai. III. Naplók, följegyzések, okiratok*. (Lekt.: KOSÁRY Domokos – MÉREI Gyula – PAULINYI Oszkár – VARGA Zoltán). Budapest, Akadémiai Kiadó. ISBN nincs. Magyarország újabb kori történeti forrásai.

¹¹ A kismemesi származású erdélyi evangélikus asszony magyar anyanyelve mellett németül és románul is jól megtanult. Írástudóként saját ügyeit képviselte Bécsben, különböző beadványokat készítve több nyelven öt megkárosító adósok ellenében. Utazásai során három Zalatna környéki román bányászfalu érdekeit karolta fel, peres ügyeiket közvetítve kincstár ellen, helyi és pesti ügyvédek segítségével. A „nyugtalan kérényező” kivívta a kincstár és a román helyi hatalmasságok (különösen egyes ortodox pópák) haragját. A helyi románság támogatta és tisztelte törekvéseit, de a román értelmiség Varga Katalin ellen volt. Így elfogatását szorgalmazták, végül 1847-ben börtönbe vetették. Több perben próbálta igazát bizonyítani. HATHÁZY Ferenc – KISS András (1980): *Varga Katalin pere*. (Lekt.: BENKŐ Samu). Bukarest, Kriterion. 361. ISBN 963-07-2076-0

(három) pere (1845, 1859, 1872) is,¹² valamint az aradi tizenhárom tábornok pere (1849).¹³ A kötet sorozat kis számú elvi tévedéseinek egyike, hogy több (általában nem jogvégzett) szerző is „ítésznek” nevezi a bírakat a tanulmányokban. Sem az ítélőbírakat, sem az egyéb (jogegység érdekében tevékenykedő, vagy az IM-be berendelt, kodifikációs, vagy adminisztratív feladatokat ellátó) bírakat soha nem nevezték így. Az ítész szó a kritikus másik elnevezése, azonban az nem minősül igazságszolgáltatási tevékenységnek. (Hasonlóan téves köznyelvi elnevezés az állami tisztviselőkre, közszolgálati tisztviselőkre, közalkalmazottakra használt „közszolga” kifejezés, amelyet sem jogforrás, sem az 1945 előtti, de tudomásom szerint az azt

¹² Az első eljárás Rózsa Sándor ellen 1836-ban indult, de megszökött a szegedi börtönből. 1845-ben, mikor sikerült újra elítélni, (szabadságvesztés alól mentesítő) kegyelmi kérvényt adott be, melyet elutasítottak. 1848-ban amnesztia folytán kiszabadult. Ekkor szabadcsapatként tevékenykedett betyárjaival, és egy falu lefegyverzése során 36 ellenálló lakos életét oltották ki. 1857-ben újra elfogták. 1859-ben részben rablásokért, emberölésekért, és 1848-as forradalmi tevékenysége miatt kötél általi halálra ítélték, de nem kívánták hőssé emelni, ezért Ferenc József a kegyelmi kérvényt elfogadta. 1868-ban szabadon bocsátották. 1869-ben egy postavonaton kirablása és emberölés miatt 1872-ben halálra ítélték. A Kúria 11 fős tanácsának tagjai közül egyedül Zsoldos Ignác javasolta kegyelemre. (Ennek hiányában a halálos ítélet azonnali végrehajtására került volna sor, az egyező ítélőbírói véleményeket tartalmazó ítéletét az igazságügyi minisztériumon keresztül az uralkodóhoz formálisan felterjesztették volna). Ezt a Zsoldos-féle (abszolút) kisebbségi álláspontot tette Ferenc József magáévá (szokása volt az ellenvéleményeket is felolvasatni), így az ítéletet életfogytiglani várfogságra változtatták. (Kriminális „pályája” egészét tekintve, összesen 60 bűncselekményt róttak Rózsa terhére, ezen belül 30 (!) rendbeli emberölést, köztük hivatalos személyek, pandúrok és csendőrök sérelmére elkövetett gyilkosságokat (szándékos emberöléseket) is). Zsoldos emlékiratában rámutatott arra is, hogy Ferenc Józsefnek lehetősége volt ugyan a halálos ítélet kimondására a kegyelmi felterjesztés ellenére, de ilyen esetben mindig kegyelmet adott. (Korábban, az aradi tizenhárom tábornok perében messze nem volt ilyen jóindulatú az uralkodó). Másodszori kegyelmezésre került sora furcsa tényállás, a 10:1-es szavazatkülönbség esetében is. Zsoldos „pártfogása” nélkül a halálos ítélet végrehajtása biztosnak volt mondható. Végül Rózsa 1878-ban halt meg Szamosújvárott. MÉSZÖLY Gedeon (1942): Zsoldos Ignác „A falu jegyzőjéről” és Rózsa Sándorról. *Nép és Nyelv* 1942/2. 35-38. HABERMANN Gusztáv (2000): Rózsa Sándor pere. In: HABERMANN Gusztáv: *Rengy-Aigner Ferdinánd és kora*. (Lekt.: ZAKAR Péter). Sigillum 2000 Bt. – Effő Kiadó és Nyomda. 173-176. ISBN 963-7212-43-6. NÁNÁSI László (2020): Legenda és valóság. Rózsa Sándor bűnügyei. (Út Szegedtől Szamosújvárig). In: KÁDÁR Hunor szerk.: *Az első bűnügy-történeti konferencia előadásai*. Kolozsvár, Forum Iuris Kiadó, 9-24. ISBN nincs. KOI Gyula (2023): A vármegye embere – egy hétszilvafás kispalota és „jó táblabíró” a Magyar Tudományos Akadémián. Zsoldos Ignác jogtudós és gyakorlati jogművelő életpályája és tudományos munkássága Pápától Veszprémig. *Veszprémi Szemle* 2023/1. 69. főszoveg és 78. l. A ponyvairodalom is foglalkozott Rózsa alakjával: BÉKÉS István (1966): *Magyar ponyva pitaval*. Budapest, Minerva. 229-245. ISBN nincs. POGÁNY Péter (1978): *A ponyva tüköre*. Budapest, Magyar Helikon. 109-111. ISBN nincs.

¹³ Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc megtorlásaként az aradi várparancsnok, Alois Howiger vezérőrnagy, az eljáró tanács elnöke, valamint Karl Ernst törzshadbíró 1849. szeptember 26-án kötél általi halálra ítélte: Aulich Lajos honvéd vezérőrnagyot, hadügyminisztert; Damjanich János honvéd vezérőrnagyot; Dessewffy Arisztid honvéd vezérőrnagyot; Knezič Károly honvéd vezérőrnagyot; Lahner György honvéd vezérőrnagyot; Lázár Vilmos honvédezredest; gróf Leiningen-Westerburg Károly honvéd vezérőrnagyot; Nagysándor József honvéd vezérőrnagyot; lovag Poeltenberg Ernő honvéd vezérőrnagyot; Schweidel József honvéd vezérőrnagyot; valamint Török Ignác honvéd mérnök-vezérőrnagyot. Aradon ugyanők még korábban, egy másik eljárásban, 1849. szeptember 21-én ítélték halálra Kiss Ernő honvéd altábornagyot, illetőleg gróf Vécsey Károly honvéd vezérőrnagyot. Négy esetben golyó és lőpor általi halálra enyhítette az ítéletet báró Jacob Julius von Haynau, akihez az iratokat kellett felterjeszteni aláírás és jóváhagyás végett, és aki Ferenc József utasítását bírta a legszigorúbb eljárást illetően. Golyó általi kivégzést szenvedett Dessewffy Arisztis és Lázár Vilmos azért, mert osztrák és nem orosz haderő előtt tette le a fegyvert; Kiss Ernő, aki nem harcolt ténylegesen császári csapatok ellen; illetve Schweidel József, aki egy csatában harcolt csupán a császári haderő ellen, és pesti városparancsnokként a hadifogoly osztrák tisztekkel emberségesen bánt. CONCHA Győző – DEGRÉ Alajos – MARCZALI Henrik – MÁRKI Sándor – SZANA Tamás et al. (1890): *Aradi vértanúk albuma*. (Szerk.: VARGA Ottó). Budapest, Franklin Társulat. 222. ISBN nincs. KACZIÁNY Géza (2004) [1908]: *Magyar vértanúk könyve. Reprint*. Budapest-Keckemét, Vass József Könyvkiadóhivatala – Nemzeti Kincseinkért Egyesület. 143. ISBN 963-216-881-x. HERMANN Róbert szerk. (2007): *Vértanúk könyve. A magyar forradalom és szabadságharc mártírjai 1848-1854*. Budapest, Rubicon Könyvkiadó. 352. ISBN 978-963-9839-01-4.

követő jogirodalom sem használ. A közszolga szót valaha a vasúti hordárok elnevezésére használták).

1.A könyvsorozat koncepciója

A könyvsorozat a Magyar Nemzeti Levéltár és a Kúria 2012 nyarán létrejött együttműködése mentén, a 2013 júniusában indult „Életutak-pályaképek” konferenciasorozat eredménye. A sorozat koncepciója az egyes kötetekben részben a kúriai elnökök pályaképei, részben korszak-tanulmányok szerepelnek vegyesen. A négy kötet együttes vizsgálata okán az a vizsgálati módszer látszik célravezetőnek, melyben a tizenhét pályakép-tanulmány időrendben követi egymást (a kötetekben történt szerepeltetés sorrendjétől függetlenül), és ezt követően kerül sor a hat korszak-tanulmány áttekintésére, ahol kerek zárójelben a címben vizsgált időszakot jelezzük. A pályakép-tanulmányok esetében az adott kúriai (LB) elnök születési és halálozási évszáma kerek zárójelben, míg kúriai (LB) elnökként eltöltött időszaka szögletes zárójelben szerepel.

A Kúria szerepe és sajátosságai a levéltári források és forrásközlések¹⁴ mellett jogtörténeti forrásokból is rekonstruálható. Az elnevezés kezdetben, a 12-15. században a király helyett ítélkező nagybírák (a nádorispán, az országbíró, a kancellár, a személynök, a tárnokmester) törvényszékeit, a kuriális bíróságokat jelölte. Ebből kialakult, az 1723-as igazságügyi

¹⁴ A török kiűzése körüli hazai bírósági gyakorlatra: BÓNIS György (1962): *Buda és Pest bírósági gyakorlata a török kiűzése idején /1686-1708/*. (Lekt.: DEGRÉ Alajos – TÓTH András). Budapest, Akadémiai Kiadó. 374. ISBN nincs. Budapesti Várostörténeti Monográfiák 23. A bíróságok 1526 és 1869 közötti levéltári anyagaira: VARGA Endre – VERES Miklós (1989): *Bírósági levéltárak 1526-1869*. Budapest, Akadémiai Kiadó. 473. ISBN 963-05-4867-4. A Kúria 1780 és 1850 közötti levéltári anyagai: VARGA Endre (1974): *A királyi Curia 1780-1850*. Budapest, Akadémiai Kiadó. 274. ISBN 963-05-0383-2. Az 1882 és 1949 közötti kúriai teljes ülések anyagaira lásd: HORVÁTH Ibolya – SOLT Pál – SZABÓ Győző – ZANATHY János – ZINNER Tibor (1996): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez I. Kúriai teljes ülések, ÁVH-s kihallgatások, „párt”-ítéletek, rehabilitációk, az 56-os megtorlások iratai. II. Kúriai teljes ülések, vizsgálatok és „vallomások”, „párt”-ítéletek, elvi határozatok, az 56-os megtorlások iratai. III. Kúriai teljes ülések, államvédelmi felülvizsgálatok, „párt”-ítéletek, törvényességi óvások, tárgyalási jegyzőkönyvek. IV. Kúriai teljes ülések, népbírósági statisztikák, IM-állásfoglalások, kegyelmi előterjesztések, Nagy Imre és társai ügye 1989-ben. V. Kúriai teljes ülések, katonai bíráskodás, MDP KV jegyzőkönyvek, Sztálin halála-izgatásért perek, Bírák Forradalmi Bizottsága*. (Lekt.: RÉVÉSZ T. Mihály – SZAKÁCS Sándor). Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 4627. ISBN Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 1-5. ISBN 963-221-840-x. A bírósági levéltárak, és benne a kúriai levéltár szerepére: KOSÁRY Domokos (1970): *Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába I. Általános rész I-II. [Könyvtárak és bibliográfiák. Levéltárak és forrásközlések]*. (Lekt.: FELHŐ Ibolya – IVÁNYI EMMA – WELLMANN Imre). Budapest, MTA TTI - Tankönyvkiadó. 204-208. (bírósági levéltárak); 204-205. (Kúria). ISBN nincs. Vö. e történettudományi alapmű első változatával: KOSÁRY Domokos (1951-1954): *Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába I. [A kezdetektől 1711-ig]. II. 1711-1825*. (Szerk.: KENNESEY Béla; lekt.: BARTA István – VARGA Zoltán – WELLMANN Imre). Budapest, Közoktatásügyi Kiadóvállalat - Művelt Nép. 480; 638. ISBN nincs. Célszerű figyelembe venni a módszertani, bibliográfiai és levéltári alapmű-sorozat (még nem teljes), Kosáry művére alapított újabb, kiegészített kiadását is: KOSÁRY Domokos – KULCSÁR Krisztina – REISZ T. Csaba – SZAKÁLY Orsolya (2000): *Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába I. Általános rész. I. Könyvtárak és bibliográfiák*. Budapest, Osiris. 362. ISBN 963-379-780-2. KOSÁRY Domokos – KULCSÁR Krisztina – SZAKÁLY Orsolya (2003): *Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába I. Általános rész. 2. Országos jellegű levéltárak és forrásközlések*. Budapest, Osiris. 372. ISBN 963-389-14-34. KOSÁRY Domokos – ÁBRAHÁM Barna – BOROSS István – GÖZSY Zoltán – MÁRKUSNÉ VÖRÖS Hajnalka – SOMFAI Balázs (2008): *I. Általános rész. 3. Megyei levéltárak és forrásközlések*. Budapest, Magyar Országos Levéltár. 708. ISBN 978-963-3899-717. KOSÁRY Domokos – KULCSÁR Krisztina – SZAKÁLY Orsolya (2015): *I. Általános rész. 4. Városi, mezővárosi, és községi levéltárak és forrásközlések*. Budapest, MTA BTK Történettudományi Intézet - Magyar Országos Levéltár. 1581. ISBN 978-963-9627-994. Általában a levéltári kutatás valamint a levéltári bírósági anyagok kérdéséhez az újabb, jelzettekben felüli módszertani és jogtörténeti irodalomból: KOI Gyula – SCHWEITZER Gábor (2020): *A levéltári kutatás*. In: JAKAB András – SEBŐK Miklós szerk.: *Empirikus jogi kutatások*. Budapest, Osiris-MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont. 477-494. ISBN 978-963-276-384-2.

reformmal állandósult a Hétszemélyes Tábla és a Királyi Tábla közös szervezetére a Királyi Kúria elnevezés. Az 1723. évi XXIV. és az 1723. évi XXV. törvénycikkek fémjelezte reform a szervezet létszáma és ügyforgalma jelentősen megnőtt. A Kúria a 18-19. század fordulójára környékére egyetemes hatáskörű országos bíróság lett. A polgári korszakban már csak fellebbviteli bírósági fórum volt. Főként harmadfokú, és semmisségi panaszokat elbíráló, illetve váltófeltörvényszékként működik. Öt- és héttagú büntető és polgári tanácsokban járt el. 1912-től csak öttagú tanácsok voltak. Több különleges tanácsa is működött (ügyvédi fegyelmi tanács; szabadalmi tanács /elnök, két kúriai bír., és két műegyetemi tanár ülnök alkotta/; két (bírói és segéd- és kezelőszemélyzet ügyében eljáró) fegyelmi tanács is működött. 1912-től évente négy 11 fős jogegységi tanács is alakult. Ezek döntvényei az alsófokú bíróságra kötelezőek voltak. Közszolgálati; telekkönyvi-, úrbéri-, birtokrendezési; váltó-, kereskedelmi-, és csőd; valamint büntetőügyekben járt el a négy jogegységi tanács. A büntető és a polgári tanácsok teljes ülései is fontos jogfejlesztő szerepet vittek. A Magyar Királyi Kúria elnöke 1883-ig az országbíró, aztán a külön rendszeresített kúriai elnök volt. A rendes bírák számát a Kúrián 1912-től 65-re szállították le. A 16-17. századtól 1949-ig állt fenn a Magyar Királyi Kúria (1945 és 1949 között Magyar Kúria), illetve 2012. január 1-től ismét Kúria néven működik a legfőbb bírói fórum, mely 1949 és 2011 között Legfelsőbb Bírósággént (LB) volt ismert. A Legfelsőbb Bíróság az 1949. évi 5. tvr. alapján kapta nevét. az ítélőtáblák felsőbb bíróság, a törvényszékek megyei bíróság néven működtek tovább, a járásbíróság/helyi bíróság megmaradt. 1950-re a bírósági rendszer háromfokozatúvá vált (a felsőbb bírósági, a volt ítélőtáblai szint megszűnt). 1954-től a büntető és a polgári kollégiumot, 1954-től az 1957-ben megszűnt közlekedési [büntetőjogi] kollégiumot, 1955-től a katonai kollégiumot állították fel. Az LB elnöke bármely bíróság bármely ügyét az eljárás bármely szakaszában magához, kivételesen pedig az LB hatáskörébe vonhatta. A kollégiumi tanácsok első fokon egy hivatásos bíróból és két népi ülnökből, másodfokon három hivatásos bíróból álltak. Az 1956-os eseményeket követően gyorsított eljárást folytató külön tanácsok álltak fel az egyes bűncselekménytípusokban. 1957-től az ún. népbírósági tanácsok álltak fel az ellenforradalmi és az állam elleni és közbiztonságba ütköző bűncselekmények. A népbírósági tanács négy népbíróból és a tanácsvezetőből állt. 1961-től ezekben az ügyekben a rendes bíróságok jártak el. 1972-től továbbra is eljár az LB első- és másodfokon, valamint a bírósági jogerős hatóságok ellen emelt törvényességi óvások ügyében is eljár. A bíróság elnökét az Országgyűlés által négy évre választotta. Az elnökhelyetteseket az Elnöki Tanács választotta. Kollégiumvezetők, kollégiumvezető-helyettesek, tanácselnökök, hivatásos bírák, és népi ülnökök működtek büntető, polgári, gazdasági, munkaügyi, és katonai kollégiumokban. Az LB legmagasabb szinten eljáró testülete a minimum évi egyszer összeülő teljes ülés volt, mely az ítélkezés elvi irányítása mellett megválasztotta a Fegyelmi Bíróság tagjait. A rendszerváltás után 1997-ben kezdődtek változások. Kimondták az LB jogi személyiségét. A törvényben meghatározott ügyekben elbírálta a megyei bíróság vagy ítélőtábla, határozata ellen előterjesztett jogorvoslatokat, a felülvizsgálati kérelmeket, az alsóbb bíróságokra kötelező jogegységi határozatokat hoz, és eljár a hatáskörébe utalt egyéb ügyekben. Az LB büntető, polgári, és közigazgatási kollégiumokban működött. 2008-ban mintegy 100 bírósági tag alkotta az LB-t. 2012 óta a Kúria Magyarország legfőbb bírói szerve, mely biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, jogegységi határozatait a bíróságokra kötelezőek (Alaptörvény 25. cikk), elbírálja a törvényben meghatározott ügyekben a törvényszék és az ítélőtábla határozata ellen előterjesztett jogorvoslatot és a felülvizsgálati kérelmeket. A Kúria a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz, elbírálja a jogegységi panaszokat, joggyakorlat-elemzést folytat, dönt az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről és a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási

kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról, és eljár a hatáskörébe tartozó egyéb ügyekben (A bíróság szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CXLI. törvény). A Kúrián ítélkező, önkormányzati, és jogegységi tanácsok működnek. A Kúrián Büntető Kollégium, Polgári Kollégium, és Közigazgatási Kollégium működik. A Polgári Kollégium szakági részkollégiumai a Polgári, a Gazdasági, valamint a Munkaügyi Szakági Részkollégium.¹⁵

A későbbi korszakból említhető főként a miniszterelnökök, állami vezetők ellen irányuló hazai perek köréből a Batthyány-per (1849),¹⁶ a sajátos különbírósgként felállított népbíróságok¹⁷ időszakából a Bárdossy-per,¹⁸ az Imrédy-per,¹⁹ a Szálasi-per,²⁰ a Sztójay-per,²¹ az Endre-Baky-Jaross-per.²² (Jaross Andor volt a Sztójay Döme-féle kormány belügyminisztere, Baky és Endre pedig az államtitkárai). A 20. századi népbíróági perek háborús és népellenes bűncselekmények miatt folytak.

¹⁵ POMOGYI László (2008a): Magyar Királyi Kúria [címszó]. In: POMOGYI László: *Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikönyvtár*. Budapest, M-érték Kiadó. 724-726. ISBN 978-963-9889-23-1. POMOGYI László (2008b): Legfelsőbb Bíróság [címszó]. In: POMOGYI László: *Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikönyvtár*. Budapest, M-érték Kiadó. 684-686. ISBN 978-963-9889-23-1. KÚRIA (2023a): A Kúria alkotmányos helye, feladatai, és hatáskörei. URL: <https://kuria-birosag.hu/kuria-alkotmanyos-helye-feladatai-es-hataskore> (letöltve: 2023.03.30.). KÚRIA (2023b): A Kúria 2023. január 1-jétől hatályos ügyelosztási rendje. URL: https://kuria-kozadatok.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/ur_2023_marcius_27_am.pdf (letöltve: 2023.03.30.).

¹⁶ KÁROLYI Árpád (1931): *Németújvári gróf Batthyány Lajos első magyar miniszterelnök fõbenjáró pöre I. A pör története. II. Põriratok és államiratok. Írta, az iratokat összegyűjtötte és szerk. --.--*. Budapest, Magyar Történelmi Társulat – Egyetemi Nyomda. xii, 650; (2), 691. ISBN nincs. Magyarország újabb kori történetének forrásai: hivatalos iratok és levelek 2. SZERENCSES Károly (2002): *Az ítélet: halál. Magyar miniszterelnökök a bíróság előtt. Batthyány Lajos, Bárdossy László, Imrédy Béla, Szálasi Ferenc, Sztójay Döme, Nagy Imre*. Budapest, Kairosz. 95-118. ISBN 963-6406-65-1.

¹⁷ A népbíróági rendeletekre: MAJOR Ákos előszó – RIES István magy. (1945): A népbíráskodásról szóló 81/1945. M.E. számú rendelet és az ezt kiegészítő 1440/1945. ME számú rendelet szövege és magyarázata. Budapest, Politzer Zsigmond és Fia Könyvkereskedés – Forrás Nyomda. 68. ISBN nincs. FENESI Ferenc – KÁLDI István – SZÜCS János (1945): *A népbíróági rendelet és a népbíróság joggyakorlata. A 81/1945. M.E. számú alaprendelet és az 1440/1945. ME számú novella egységes szerkezetbe való foglalása a magyar igazságügyminisztérium munkája*. Budapest, Békeffy Könyvkiadó Vállalat. 58. ISBN nincs. A népbíróságok 1945 februárjától 1947. szeptember 30-ig mintegy 60 000 eljárást indítottak. Közel 300 halálos ítéletet hoztak, ebből 138-at végrehajtottak. A népbíróági gyakorlat egykorú forrásai: LUKÁCS Tibor (1979): *A magyar népbíróági jog és a népbíróságok (1945-1950)*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó – Zrínyi Kiadó. ISBN nincs. MAJOR Ákos (1988): *Népbíráskodás–forradalmi törvényesség. Egy népbíró visszaemlékezései*. Budapest, Minerva. ISBN nincs.

¹⁸ ÁBRAHÁM Ferenc – KUSSINSZKY Endre (1945a): *A Bárdossy [László]-per. A vád I*. Budapest, Híradó Könyvtár. 32. ISBN nincs. SZERENCSES i.m. (16. lj.) 123-160.

¹⁹ ÁBRAHÁM Ferenc – KUSSINSZKY Endre (1945b): *Az Imrédy [Béla]-per. A vád, a vallomások, az ítélet*. Budapest, Híradó Könyvtár. 126. ISBN nincs. SIPOS Péter (1999): *Imrédy Béla a vádlottak padján*. Budapest, Osiris – Budapest Főváros Levéltára. 616. ISBN 963-379-554-0. SZERENCSES i.m. (16. lj.) 161-186.

²⁰ ÁBRAHÁM Ferenc – KUSSINSZKY Endre (1945c): *A Szálasi [Ferenc]-per. Szálasi [Ferenc], Szöllösi [Jenő], Csia [Sándor], Gera [József], Vajna [Gábor], Beregfy [Károly], Kemény [Gábor] bűnügyének fõtárgyalása és az ítélet*. Budapest, Híradó Könyvtár, 1945. 192. ISBN nincs. ZINNER Tibor – RÓNA Péter (1986): *Szálasiék bilincsből I. A Hűség Házától az Andrássy út 60-ig. II. A magyar nép nevében*. (Lekt.: KORNIS Pál – STRASSENREITER Erzsébet). Budapest, Lapkiadó Vállalat. 653. ISBN 963-272-008-3. KARSAI Elek (1977): *Ítélet a nép*. (Szerk. SZUHAY-HAVAS Ervin). Budapest, Kossuth Könyvkiadó. 291. ISBN nincs. Népszerű történelem. KARSAI Elek – KARSAI László (1988): *A Szálasi [Ferenc]-per*. (Szerk.: KOVÁCS Lajos Péter, lekt.: IZSÁK Lajos – KOROM Mihály). Budapest, Reform. 766. ISBN 963-02-5-942-7. SZERENCSES i.m. (16. lj.) 187-224.

²¹ SZERENCSES i.m. (16. lj.) 225-258.

²² KARSAI László – MOLNÁR Judit – BRAHAM, Randolph L. (1994): *Az Endre [László]-Baky [László]-Jaross [Andor]-per*. Budapest, Cserépfalvi. 650. ISBN 963-8364-23-8.

2.A pályakép-tanulmányok

2.1. Galánthai ifj. Fekete György (1711-1788) [1773-1783]

A tanulmány szerzője Tuza Csilla levéltáros, az MNL Országos Levéltár Abszolútizmus kori Levéltár közigazgatási és pénzügyigazgatási iratainak referense, a Helytartótanácsi Levéltár és a Bírósági Levéltárak iratanyagainak helyettes referense.²³ A Pápán született Fekete György kisbirtokos köznemesi családból emelkedett a legnagyobb földbirtokos grófi famíliák közé. Országbíróként az ország második legmagasabb közjogi méltósága volt a nádor után. (Az országbíró, a *iudex curiae regiae* a 13. század első harmadától 1884-ig vitt érdemi szerepet. Az országbíró 1880-ig volt a Kúria elnöke, 1884-től a tényleges bírói szerepe megszűnt. Az országbíró 1944-ig főrendiházi, illetve felsőházi tag, zászlósúr volt). A német, angol, majd orosz területen is élő, örvidéki születésű Fessler Ignác Aurél evangélikus püspök, főként németül, elvéve latinul publikáló történettudós a Tudós Társaság (jelenleg: Magyar Tudományos Akadémia) egyik első külföldi tagja hihetetlen szellemi képességű, és átfogó ismeretekkel megáldott emberként jellemezte Feketét. Az ifjú György Bécsben tanult jogot és bölcsészetet. Pápán lett királyi ügyvéd, később Somogy vármegye táblabírája. Niczky György királyi jogügyigazgató lányát, Niczky Annát vette nőül, aki egy kiemelkedő ősrégi magyar grófi familia tagja volt. 1741 után a Magyar Kancellária előadója lett. 1748-ban kinevezték királyi személynökknek. Ezt követően vette meg a főti uradalmat. Személynökként ő volt a királyi tábla elnöke is. 1751-ben Arad vármegye főispánja lett. Arad és Csanád megyei birtokaira Mária Terézia majorátusi és hitbizományi jogot adományozott. 1758-ban nyerte el a grófi és valódi titkos tanácsosi címet. A Szent István-rend kommandátora 1764-től, illetve 1771-től a legmagasabb magyar rendjel, Szent István-rend nagykeresztjének kitüntettetje. Ürményi József mellett a Ratio Educationis egyik előkészítője. 1773-tól 1783-ig volt országbíró, és e körben a Helytartótanács átalakítását végezte el. Megromlott egészsége miatt kénytelen volt állásáról lemondani. Fekete György halála után nyomtatásban is megjelent műve²⁴ (több kéziratot munkán túl) rögzíti az 1777-től forrászó kúriai gyakorlatot, az itt felmerülő kérdéses ügyeket dolgozza fel. Érdekesség, hogy az akkori jogi meggyőződés szerint a személyek (lat. *personae*) kor szerinti hatféle személyállapotát mutatja be.²⁵

2.2. Wettin Albert [Kázmér] herceg (1738-1822) [1766-1781]

A tanulmány szerzője Kulcsár Krisztina levéltáros, az MNL Országos Levéltár a Helytartótanácsi Levéltár és a Bírósági Levéltárak iratanyagainak referense. A szászországi Moritzburgban született, Wettin-házból való Albert Kázmér tescheni szász herceg (ném. Albert Casimir zu Sachsen-Teschen) 1765 és 1780 között a Magyar Királyság osztrák helytartója volt 1765 és 1780 között. Pozsonyban volt a székhelye, és 1766 és 1781 között a Hétszemélyes Tábla élén is állt, nádori elődeihez hasonlóan. A fiatal herceg a bonyolult latin nyelvű jogi eljárásokból kezdetben vajmi keveset érthetett, de igyekezett az új feladathoz felzárkózni. Az eljárásokat a Királyi Tábla bírái, vagy a személynöki ítélőmesterek adták elő. A Hétszemélyes

²³ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GAÁLNÉ BARCS – KATONA – KULCSÁR – TUZA – ZINNER i.m. (2. lj.) I. 9-16.

²⁴ CSAPLOVICS János kiad. – FEKETE György (1814): *Problemata juridica, seu Quaestiones, in causis, per excelsam Curiam Regiam, Anno 1777. et sequ.[is] revisis, pro et contra ventillatae*. Pozsony, Weber Simon Péter és fia. (viii), 306, (4). ISBN nincs.

²⁵ A kisgyermekkor (*infantiam*) a 7. életév betöltéséig számították. A gyermekkor (*pueritiam*) a 14-19. életévek közötti időszakra terjedt ki. Az ifjúkor (*juventutem*) a 20-49. életévek, a férfikor (*virilem*) 50-59., az öregkor (*senilem*) a 60-69. életévek közé esett. Az agykort (*decrepitem*) a 70. életév betöltésétől számították. CSAPLOVICS – FEKETE i.m. (24. lj.) 306.

Tábla ülésein már nem került sor bizonyítási eljárásra. A Hétszemélyes Tábla iratok alapján döntött, és tanácskozó testületi jelleggel működött, általában helyben hagyva az alsófokú bírósági ítéleteket (Királyi Tábla, Báni Tábla). Albert Kázmér herceg 1766 és 1770 között személyesen elnökölt a nyári és esetenként a téli törvénykezési időszakban, később e tevékenységét nem folytatta.²⁶

2.3. Székhelyi ifj. Majláth György (1818-1883) [1867-1881]

A tanulmány szerzője Bódiné Beliznai Kinga, PhD, jogtörténész, a sorozat írásakor az ELTE ÁJK Magyar Jogtörténeti Tanszékének adjunktusa, jelenleg tanszékvezető egyetemi docens, a könyvsorozat szerkesztője.²⁷ Majláth György a visszaemlékezések szerint nem volt mágnás vagy gróf, Pozsony vármegyei kisnemesként lett országbíró és főrendiházi elnök, a király után az egyik legjelentősebb magyar zászlósúr. Pozsonyban született. 1842-ben a család baranyai birtokai miatt a vármegyében kezdte pályáját másodalispánként. Még ugyanebben az évben első alispán. 1843-ban országgyűlési követ, 1845-től főispáni helytartó. 1846-ban német, francia, angol, belga, és holland területeken fél évet tölt utazással. 1847-től főispán, 1849-től császári és királyi helytartó. 1860-tól főtárnokmester, 1865-től főkancellár, 1867-től főrendiházi elnök. 1867 és 1881 között országbíró és kúriai elnök is volt Majláth, aki a kiegyezés korát még nem volt ötven éves. 1869-ben ő irányította a régi Kúria átalakítását a kiegyezés keretei között az új Magyar Királyi Kúriává, mint legfőbb törvényszékké. (A régi Kúria feloszlásakor országbíróként elnökölt Majláth. Lipovniczky István hétszemélyelnök, és kellemesi Melczer István személynök is előadást tartott. Melczer közölte azt az érdekes adatot, mely szerint a Kúria 1723 és 1781, az új törvénykezési rendtartás, a *Novus Ordo Judiciarius* bevezetéséig 5011 ülést tartott. Majláth időszakát a felsőbbíró reform, és a perrendtartások újraindítása töltötte ki. 1884-től az egyesített Magyar Királyi Kúria egy elnökből, egy másodelnökből, hét tanácselnökből, a fumei ügyek és a tengerészeti ügyek két előadójával együtt 65 rendes bíróból, továbbá maximum három számfeletti kisegítő bíróból állt. Majláth MTA tiszteleti tagja, valamint igazgatósági tagja is volt. (A korban szokásos módon több jogász esetében is nem tudományos tevékenysége, hanem rangos közéleti szerepe okán. Természetesen az MTA nagyszámú jogtudós taggal is bírt és bír jelenleg is). Az Aranygyapjas rend lovagja, a Szent István-rend nagykeresztese, valóságos titkos tanácsos (1860), és császári-királyi kamarás volt (1869), a művészetek nagy támogatója. 1883-ban Dísz téri otthonában rablógyilkosság áldozata lett. A három tettest később halálra ítélték. Az ügy megrendítette a magyar társadalmat. Az esetet korabeli nevelő jellegű ponyvák is tárgyalták.²⁸

2.4. Perczel Béla (1819-1888) [1884-1888]

Bódiné Beliznai Kinga tanulmányában utal rá, hogy Perczel Bélának már az édesapja, Sándor is jurátus, bár kevésbé lateiner ember volt, Tolna és Baranya vármegyék táblabírája, szigorú, katonás alkat. A gyermek a jelenleg Bonyhád részét képező Börzsönypusztán született római katolikus családban. Az ifjú Béla középfokú tanulmányait a pesti piaristáknál végezte. A jogot a pécsi Püspöki Jogliceumban hallgatta. A jogi diplomát végül a Pesti Királyi Tudományegyetemen (ma: ELTE) szerezte. Ügyvédi vizsgát 1841-ben tett. Már 1840 áprilisától tiszteletbeli aljegyző Tolna vármegyében. 1845-ben másodaljegyző, majd az év végén járási szolgabíró. 1848-ban a Délvidék megsegítésén dolgozott, a nemzetőrök

²⁶ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GAÁLNÉ BARCS – KATONA – KULCSÁR – TUZA – ZINNER i.m. (2. lj.) I. 17-32.

²⁷ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GAÁLNÉ BARCS – KATONA – KULCSÁR – TUZA – ZINNER i.m. (2. lj.) I. 33-64.

²⁸ BÉKÉS i.m. (12. lj.) 371-379.

felszerelését biztosította. 1848-tól a vármegye másodalispánja, aki elérte Tolna békés megszállását a szabadságharc bukása után. 1849-ben, az önkormányzat visszaállításával Perczel első alispán lett. 1860-ban a magyar országos kormányiszerv, a Helytartótanács tanácsosa lett. 1861 és 1865 között visszavonultan élt birtokain. 1865 és 1878 között Bonyhád országgyűlési képviselője volt. Eközben 1875 és 1878 között a Wenckheim Béla-kormány, továbbá a Tisza Kálmán-kormány igazságügy-minisztere volt. (A Tisza-kormány esetében a rutinos, egyébként a közigazgatásból és alkotmányból álló politika tantárgyat oktató, inkább gyakorlati karakterű Szilágyi Dezsőt múlta felül a jelöltségi szakaszban). Minisztersége alatt készült számos fontos hazai törvénycikk, közte a az anyagi büntetőjogot tartalmazó Csemegi-kódex (1878. évi V. tc.); a kisebb polgári eljárásokról (ún. bagatell eljárásokról) szóló 1877. évi XX. tc., valamint ő készítette elő a kihágási törvényt (1879. évi XL. tc.). Ezt követően a Kúria Semmítőszéki Osztályának alelnöke (1878-1883), a Kúria másodelnöke (1883-1884), majd Majláth halála után a Kúria elnöke (1884-1888) élete fogytáig. Kúriai elnöki időszaka főleg a büntető igazságszolgáltatás javítását hozta a Csemegi Btk. és a Kbt. révén. A bűnvádi eljárás reformja körében a vádelvűség és a szóbeliség elve fejlődött tovább. 1884-ben a Vaskoronarend kitüntetést nyerte el.²⁹

2.5. Szabó Miklós (1821-1907) [1888-1905]

Bódiné Beliznai Kinga írása rámutat, hogy a Vas vármegyében, Náraiban született a Szabó Miklós néven ismertté vált Nárai Szabó Miklós neves nemesi földbirtokos család tagjaként. Deák Ferenc és Horváth Boldizsár jogi stílusát, „iskoláját” követte a korabeli vélekedés szerint. Apja, Miklós több vármegye táblabírája és ügyvéd volt. Gimnáziumi tanulmányait a fiatal Miklós Szombathelyen végezte. A Pesti Királyi Tudományegyetemen végezte a jogot, de tanult bölcsészetet is. 1845-től kancelláriai fogalmazógyakornok. 1848-tól galantai herceg Esterházy Pál király személye körüli miniszter magántitkára, a miniszteriális ügyek referense. A szabadságharc után ügyvéd, majd az Esterházy, a Batthyány, és az Erdődy hercegi és grófi uradalmak jogtanácsosa és ügyésze. 1861-től a vármegyei élet résztvevője, majd 1867-től Kőszeg országgyűlési képviselője. Horváth Boldizsár mellett IM államtitkár 1867 és 1870 között. A miniszteri tárcát többször visszautasította. 1867-től hétszemélyes táblai bírósági elnök, 1869-től kúriai legfőbb ítélszéki tanácselnök. Azonban hivatalát az IM-ben nem adta fel, így állását nem kellett elfoglalnia. 1870-ben ítéltáblai elnök lett, így a képviselőségről lemondott. 1867 és 1872 között a polgári perbeli szóbeliség és nyilvánosság elvét képviselte az új Pp. kapcsán. A Jogászugyűlés elnökévé választotta. 1873-ban továbbra is a polgári eljárással és a bírósági szervezettel, valamint anyagi magánjogi kérdésekkel foglalkozott, teljes mértékben elutasítva az osztrák Pp. recipiálását. 1884 és 1888 között a Kúria másodelnöke. 1888 és 1905 között kúriai elnök. Ekkoriban vitát váltott ki az ügyvédek bírói kinevezése, amelyet mind a jogszabályok, mind az elnök támogatott a kúriai bírói ügyteher miatt. 1896-ban az ő ciklusa alatt költözött a Kúria az Igazságügyi Palotába. 195-ig, 84 éves koráig töltötte be hivatalát, mint nélkülözhetetlen, a Kúria bírától támogatott vezető. 1905-ben nyugalalmazása alkalmából a Szent István-rend nagykeresztjét kapta meg. A Lipót-rend közepkeresztje is volt.³⁰

²⁹ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GAÁLNÉ BARCS – KATONA – KULCSÁR – TUZA – ZINNER i.m. (2. l.) I. 65-82.

³⁰ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GAÁLNÉ BARCS – KATONA – KULCSÁR – TUZA – ZINNER i.m. (2. l.) I. 83-98.

2.6. Oberschall Adolf (1839-1908) [1906-1908]

Bódiné Beliznai Kinga írása szerint a talán cseh eredetű Opršal familia Opreschal, majd Oberschall alakban kezdte nevét használni. A Liptó vármegyei, rózsahegy-i család a Felvidék északi részén élt, a kis Adolf is itt született. A középiskolákat Selmecbányán, jogi tanulmányait Pozsonyban végezte. 1862-ben Pest-Budán tett ügyvéd vizsgát. Szülővárosában, Rózsahegy-en lett köz-és váltóügyvéd. Maga utalt rá, hogy a bírói pályán oly hasznos emberismeretet itt szerezte meg. 1870-től a pesti Királyi Ítéltábla III. számú Polgári Tanácsába első osztályú pótbírónak nevezték ki. 1872-től rendes bíró, 1879-től a Kúria Semmitőszéki Osztályára beosztott bíró. 1885-től kúriai bíró lett. Oberschall ezt követően két ítéltábla elnökeként is működött. Állt a Marosvásárhelyi Királyi Ítéltábla élén (1886-1891), valamint a Kassai Királyi Ítéltábla élén (1891-1894) egyaránt. Az ítéltáblák vezetésére irányuló kitérők után újra visszatért a Kúriára, ahol a II. (Polgári) Tanács elnöke lett, ahol az igen neves elméleti művelő és igazságügy-miniszter Plósz Sándor jogalkotási mesterműve alapján a felülvizsgálati eljárást ültette be a gyakorlatba az új sommás eljárás (1893. évi XXV. tc.) alapján. 1896-tól a Legfelsőbb Királyi és Országos Fegyelmi Bíróság Kúria által delegált tagja volt. 1897-től a IV. (Váltó- és Kereskedelmi) Tanács vezetője lett. 1895-től a magyar általános Polgári Törvénykönyv előkészítésében is részt vett. A hazai magánjog ma is élő sajátos intézménye, ági öröklés kérdésében az ún. tiszta parentális rendszer mellett tört lándzsát.³¹ 1901 és 1904 között a Budapesti Királyi Ítéltábla elnöke volt. A Kúria másodelnöke (1904-1906), majd elnöke (1906-1908). Az új elnök kezdeményezésére a Kúria megszabadult évtizedes ügghátralékaitól. Az új Hatásköri Bíróság elnöke is volt, de halála miatt csupán az ügyrend kidolgozásában vett részt. A Birodalmi Tanácsi Választottbíróságban is helyet kapott a négy elnök (két magyar és két osztrák) egyikeként. A másik magyar elnök id. báró Wlassics Gyula, a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság elnöke, közigazgatási jogász és büntetőjogász volt. Oberschall halála megakadályozta e feladatok kiteljesítésében.

2.7. Günther Antal (1847-1920) [1909-1920]

Bódiné Beliznai Kinga tanulmányából kiolvasható, hogy Günther Antal Székesfehérváron született. Édesapja ezüstműves, édesanyja egy pékmester leánya volt. A fiatal Antal középiskolai tanulmányait Székesfehérváron végezte, és 16 évesen a piarista szerzetbe (más néven kegyes tanítórendbe) lépett. A rend nagykanizsai gimnáziumában rövid ideig oktatott is. A Pesti Királyi Tudományegyetemen végezte jogi stúdiumait. A korabeli vélemények szerint jogász karaktere nem annyira aprólékos dogmatista volt, mint inkább gyakorlati ember. Anglia nagybíráinak ítéletei jobban lekötötték, mint a német pandektista monográfiák. E praktikus szellemnek köszönhetően a hazai egyházi önkormányzatiság jogi kérdéseiről már gyakorló jogászként kisebb német nyelvű munkát publikált.³² 1867 és 1894 között parlamenti gyorsíró volt. 1869-től hírlapíró, a *Francia leckék levelekben* folyóirat tulajdonosa. 1875-ben szerezte meg ügyvédi képesítését. Ügyvédként emberbaráti jelleggel működött, jövedelmező perek helyett csak olyanokat vállalt el, melyeknek az igazságáról meg volt győződve. 1869 és 1906 között Székesfehérvár országgyűlési képviselője, 1906 és 1907 között igazságügyi államtitkár. Günther 1907 és 1909 között átvette az igazságügyi tárcát. Az ő időszakában került sor a birtokrendezési törvények elfogadására, a végrehajtási törvény módosítására, illetve a Főudvarnagyi Bíróság felállítására. A Pp. javaslata is ebben az időszakban került előterjesztésre

³¹ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GARADNAI – ZINNER i.m. (2. lj.) III. 11-45.

³² GÜNTHER Antal (1901): *Die katholische Autonomie in Ungarn. Sonderdruck – Archiv für katholisches Kirchenrecht.* Mainz, Franz Kirchlein. 170. ISBN nincs.

(1907-1908), ahogy a büntetőnovella (1908), és a végrehajtási novella is (1908). Az igazságügyi tárcáról történő lemondását követően a Kúria elnöke lett bírói gyakorlat nélkül (1909-1920), azonban képességei e poszt betöltésére alkalmassá tették. Az 1911. évi I. tc., az új Polgári Perrendtartás 1915. január 1-től tudott csak hatályba lépni. Kúriai elökként a Hatásköri Bíróság elnöke is volt 1914 és 1917 között. 1920-ban orbánc betegség következtében hunyt el.³³

2.8. Tőry Gusztáv (1857-1925) [1920-1925]

Bódiné Beliznai Kinga dolgozta fel Tőry Gusztáv életpályáját. Említendő érdekességként egy Tőry kúriai elnöki működéséhez kapcsolódó nyomtatott mű, amely személyéhez kötődik, és magángyűjtemény darabja.³⁴ A korabeli meglátások szerint nagy és bölcs bíró volt, a jogalkotás és az igazságszolgáltatás mestere, komoly kodifikátor. Tehát nem szónok, nem súlytalan, számon kérhetetlen, felkészületlen politikus, vagy pedig ötletszerű felelőtlen reformer. A kis Gusztáv Pesten látta meg a napvilágot. Apja Tőry (Spiesz) Gusztáv Adolf honvédelmi minisztériumi fogalmazó volt. Középiskolai és jogi kari tanulmányait Budapesten végezte. Külföldi jogi tanulmányokat folytatott angol, belga, francia, német, és svájci területen is. Angolul, franciául, és németül jól tudott. 1880-tól joggyakornok volt a Budapesti Királyi Ítéltáblán, ahol 1881-ben tiszteletbeli segédfogalmazó. 1883 és 1884 között az IM Törvényelőkészítő Osztályán segédfogalmazó. 1884-től miniszteri segédfogalmazó, 1886-tól miniszteri fogalmazó. 1888 és 1889 között miniszteri titkári címet és jelleget nyert, majd 1889 és 1892 között miniszteri titkár volt. 1892 és 1895 között miniszteri osztálytanácsosi címmel és jelleggel ruházták fel. 1895 és 1898 között tényleges miniszteri osztálytanácsos lett. 1898 és 1902 között miniszteri tanácsosi címet és jelleget, illetve az 1902 és 1906 közötti időszakban tényleges miniszteri tanácsosi kinevezést kapott. 1906 és 1912 között igazságügyi államtitkár, 1912 és 1915 között valóságos államtitkár. 1915-től valóságos belső titkos tanácsosi címet kapott. 1897-től az IM Nemzetközi Osztályát, 1906-tól pedig a Törvényelőkészítő Osztályát vezette. Számos törvény kodifikátora volt, vagy részt vett előkészítésében (A polgári házasságról szóló 1894. évi XXXI. tc.; A gyermekek vallásáról szóló 1894. évi XXXII. tc.; A Naszód-vidéki községek birtokviszonyainak rendezéséről szóló 1890. évi XVIII. tc.; Az erdélyi részek és a volt Partium területéről szóló birtokrendezési eljárás novellájáról szóló 1892. évi XXIV. tc.). Kodifikátora volt A főudvarnagyi bíráskodásról szóló 1909. évi XVI. tc. javaslatának. Részt vett a közös haderő és a honvédség katonai bünvádi perrendtartásáról, a véderőről és a honvédségről szóló 1912. évi törvények tervezeteinek kidolgozásában. Számos külföldi állammal kötött kiadatási szerződés és konzuli egyezmény előkészítője volt. 1906-tól a Magyar Nemzetközi Tengerjogi Egyesület igazgatója volt. 1918 májusától 1918 októberének végéig igazságügy-miniszter volt. Törekedett a királyi közjegyzők a korban szerényebb

³³ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GARADNAI – ZINNER i.m. (2. lj.) III. 46-143.

³⁴ JAVORNITZKY Jenő – TORDAI Vilmos (1911): *Utazási illetmények kézikönyve. Bírák, ügyészek, valamint a többi igazságügyi tisztviselők, díjnokok és egyéb alkalmazottak részére.* Budapest – Vác, Első Váci Sajtó. ISBN nincs. A szerző gyűjteményében lévő példány Tőry alig észrevehető ceruzás szignójával van ellátva, illetve az alábbi szövegű bélyegzést tartalmazza: „Néhai dr. Tőry Gusztáv, a m. kir. Kúria volt elnöke özvegyének adományára a m. kir. Kúria könyvtára részére. Benne OSZK Könyvelosztó fölőspédány feliratú pecsét, valamint DV'82 jelzésű, talán 1982-es könyvtári regisztrálásra utaló bélyegzőlenyomat. A kötet izléses, özbarna vászonkötésben, kalligrafikus fekete szerzőnevekkel, és címfelirattal a borítón. A 2000-es évek elejéről, talán a Szőnyi Antikváriumból, vagy a Noszalgia Antikváriumból származó vétel. A Kúria könyvtára ma Tőry Gusztáv nevet viseli. A Kúria Tőry Gusztáv Jogi Szakkönyvtára jelenleg 53 000 könyvtári egységet, alapvetően jogi műveket (38 000 könyvjellegű dokumentumot és 15 000 periodikát) foglal magában. A régi nyomtatványok száma 170 egység. A legrégebbi mű egy 1568-as római kiadvány az inkvizíció bíróságáról.

díjazásának felemeltetésére, melyre törvényjavaslatot nyújtott be. A hadba vonult ügyvédek helyzetét is igyekezett javítani. 1920 és 1925 között a Kúria elnöke lett, mivel a kúriai bírói karban erre alkalmas személyt nem találtak. (Ráth Zsigmond kúriai alelnök és az ekkor még a posztra fiatalnak talált (56 esztendő) Juhász Andor királyi koronaügyész jött szóba. Az I. (Polgári) Tanács elnökeként működött, mint a legtöbb kúriai elnök. (A büntetőjogász elnökök száma valamivel kisebb volt, a közigazgatási bíróság pedig különbíróságként működött). Elnöki tevékenységét a bírósági szervezet és a választójog változásai határozták meg. 1911-ben nemességre emelték. Számos kitüntetést kapott (perzsa II. osztályú Nap- és Oroszlánrend; a Lipót-rend középkeresztje; a Bolgár Érdemrend nagykeresztje; I. osztályú Magyar Érdemkereszt).³⁵

2.9. Juhász Andor (1864-1941) [1925-1934]

Bódiné Beliznai Kinga tanulmánya rámutat, hogy a Kassán született Juhász Andor kiváló jogászai minőségekkel bíró, tárgyilagos ember volt a korabeli visszaemlékezések szerint. Édesapja ügyvéd volt, valamint Abaúj-Torna vármegye főügyésze, illetve Kassa képviselője az országgyűlésben, valamint a pesti Királyi Ítéltábla bírója. Édesanyja a kassai városi főügyész lánya volt. Andor ifjúkorában tanulmányait a jászóvári premontrei rend Kassai Főgimnáziumában végezte. Jogi tanulmányai színhelye a Kassai Királyi Jogakadémia volt (1882-1886), illetve az ELTE ÁJK jogelődje, a Budapesti Királyi Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Kara (1885-1886) voltak. Az utóbbi intézményben 1887-ben nyert jogi doktorátust. Joggyakorlatát édesapja ügyvédi irodájában, illetve a Kassai Törvényszék joggyakornokaként kezdte. 1891 és 1892 között a Miskolci Járásbíróság joggyakornoka, majd aljárásbíró. 1892-ben visszatért Kassára. 1893-tól a Kassai Királyi Ítéltábla tanácsjegyzője. 1894-ben az ítéltábla Polgári Ügyek Szakosztályának I. (Közpolgári-, Urbéri-, Váltó- és Kereskedelmi-, Csőd- és Bányaügyek) Tanácsa tanácsjegyző albirója. 1895-től a Kassai Királyi Törvényszék bírója, 1898-tól ítéltáblai elnöki titkár. 1901-től ítéltáblai bíró, majd 1902-től az ítéltábla Fegyelmi Bíróság pót-, 1905-től rendes tagja. Juhász 1906 végétől 1911-ig a Kúria berendelt bírója volt kisegítő, majd előadó bíróként a IV. Polgári (Váltó- és Kereskedelmi-, Csődügyek) tanácsban. 1911 és 1915 között a Budapesti Királyi Törvényszék elnöke, 1915 és 1925 között a Budapesti Királyi Ítéltábla elnöke volt. 1925 és 1934 között állt a Kúria élén Töry nyugdíjaztatása után. A Kúria I. (Polgári) Tanácsát is elnökölte. Eljárt Ferri grófné örökjogi perében (1926), valamint Molnár Ferenc Vígszínház elleni szellemi alkotásokkal kapcsolatos keresetét is elbíráta. Kúriai elnöki működéséhez negyvenegy polgári jogegységi döntvény kötődött. 1934-ben, 70. életéve betöltésekor nyugalomba vonult, de Töryhez hasonlóan már nyugalmaztatása évében elhunyt.³⁶ Beszédei összegyűjtve is megjelentek.³⁷

2.10. Osvald István (1867-1944) [1934-1937]

Bódiné Beliznai Kinga tanulmánya alapján Osvald (apja a családnevét még Oszwald alakban használta) a kiegyezés évében, polgári családban született Pesten. Már Budapesten, a piaristáknál végezte gimnáziumi tanulmányait, a Budapesti Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán pedig diplomát szerzett, és a szigorlatok letétele után

³⁵ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GARADNAI – NÉMETH – SOLT (2. lj.) IV. 11-51.

³⁶ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – KAHLER – MIKÓ – ZINNER (2. lj.) II. 9-56.

³⁷ JUHÁSZ Andor (1935): *Beszédek. Elmondotta dr. --. a vezetésére bízott királyi bíróságok (a Budapesti Kir. Törvényszék, a Budapesti Kir. Ítéltábla, és a M. Kir. Kúria teljes üléseiben és más ünnepélyes alkalmakkor.* Budapest, Országos Bírói és Ügyészi Egyesület. xii, 262, (1). ISBN nincs.

foglalkozásdoktorrá avatták. 1890 szeptemberétől a Budapesti Királyi Törvényszék díjtalan, majd novembertől díjas joggyakornoka. 1892 májusától a Vaisz-alapítvány által támogatott joggyakornok. 1892-től kúriai szolgálatra rendelték be. 1893-ban letette a gyakorlati bírói vizsgát. A Budapesti Királyi Törvényszéken 1893-ban aljegyző, 1894-ben jegyző. Ugyanebben az évben a Füleki Járásbíróság, 1896-tól pedig a Budapest IV. Kerületi Járásbíróság albirája, ahol sommás és anyakönyvi perekben járt el. 1906 és 1916 között a Budapesti Királyi Ítéltábla elnöki titkára, 1917 és 1918 között ugyanitt ítéltáblai tanácselnök. Közben egy rövid kitérővel 1916 és 1917 között a Pozsonyi Királyi Törvényszék elnöke. 1918 és 1926 között pedig a Budapesti Királyi Törvényszék elnöke volt. Oswald 1926 és 1934 között kúriai tanácselnök volt. 1929 és 1934 között a Kúria másodelnöki tisztét töltötte be, 1929-ben polgári tanácsban tevékenykedett, 1930-tól pedig sokoldalúsága jeleként a Büntető Szakosztályt vezette. Az 1931. évi XX. törvény 8. §-a értelmében megszervezett Kartellbíróság elnöke volt 1932-től. 1934 végén nevezték ki a Kúria elnökévé. E körben főleg a jogegységi tanácsok fejlesztésére került sor. 1929 és 1937 között a Felsőház tagja is volt. Oswald 1931-től 1939-ig a Magyar Jogászegylet elnöke is lett. 1939-től a Hágai Állandó Választott Bíróság magyar csoportjában lejárt Baumgarten Nándor nyugalmazott közigazgatási bíró megbízatása lejárt és halála okán, valamint Juhász Andor nyugalmazott kúriai elnök lemondása miatt Tomcsányi Vilmos Pál nyugalmazott igazságügy-minisztert, illetve Oswald István kúriai elnököt jelölte a magyar kormány. Ugyanebben az évben a pénzügyminiszter a II. számú Országos Döntőbizottság elnökévé nevezte ki. Több kitüntetés birtokosa volt. A II. Osztályú Polgári Hadi Érdemkereszt (1918) és a Magyar Érdemrend I. Osztályú Keresztjét (1937) kapta meg. 1936-ban magyar királyi titkos tanácsos lett.³⁸

2.11. Töreky Géza (1873-1961) [1937-1944]

Zinner Tibor jogtörténész-levéltáros, az OKRI nyugalmazott tudományos főmunkatársa, a Veritas Történetkutató Intézet kutatócsoport-vezetője, majd levéltárvezetője, az LB volt tudományos kabinetfőnöke jegyzi a nehéz történeti korszakban a Kúria élén állt Töreky Gézáról szóló írást. Töreky Baján, római katolikus családban született, apja gimnáziumi igazgató volt. Jogi tanulmányait a foglalkozásdoktori cím megszerzésével 1896-ban zárta. Német és olasz nyelvismerettel rendelkezett. A fennmaradt katonai iratok szigorúnak, következetesnek írták le. 1896-tól törvényszéki joggyakornok volt. Ezt követően két ügyvédi irodában tevékenykedett ügyvédjelöltként. 1897-ben rövid időre a Budapesti Ítéltáblára került, majd 1898-ban aljegyző lett a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszéken. Ebben az évben tette le az ügyvédi vizsgát. 1900-tól alügyész Egerben, 1903-tól az IM-be berendelt bíróként adminisztratív ügyekkel foglalkozott. 1907-től kinevezték az Egri Királyi Törvényszék bírójává. 1915 és 1921 között bíró a Budapesti Királyi Ítéltáblán. 1921 és 1922 között kúriai bíró. Ezt követően 1922 és 1926 között a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék másodelnöke, 1926 és 1934 között elnöke. Ezt követően 1934 és 1937 között kinevezték a Kúria másodelnökévé. Szigorú büntetőbíróként tartották számon ebben az időszakban életművének áttekintői. Egyben 1935 és 1944 között a Felsőház tagja is lett. 1936-ban magyar királyi titkos tanácsos lett. Másodelnöki ciklusa alatt a Kúria 25 teljes ülést tartott. 1937 és 1944 között Törekyt töltötte be a Kúria elnöki tisztét. Kinevezése kapcsán szociáldemokrata folyóiratok párhuzamba hozzák Paul Magnaud-val, a „jó bíróval,” úgy forgatva a szót, hogy Töreky nem jó, hanem kérlelhetetlen, szigorú bíró. (Magnaud a tételes jog elé helyezett bizonyos szociális szempontokat ítélezése során). Ez a kritika nézetem szerint értelmetlen, és sehova sem vezető, a jogban járatlanok össze nem tartozó

³⁸ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GARADNAI – NÉMETH – SOLT (2. lj.) IV. 52-87.

tények között tett laikus összehasonlítása. Ugyanis Töreký éppen a büntetőbíráskodás körében az alaki megkötöttségek veszélyét hangsúlyozta az anyagi igazságosság minél teljesebb körű érvényre jutása ellenében. Kiemelte Nagy-Magyarország azon törekvését, amely a nagy államok jogrendszeréhez alkalmazkodott. Eközben nem egyszer sajnálatos könnyűséggel áldoztak fel régi (nemzeti) jogintézményeket. Kis országgént a jelenben pedig még nehezebb már kialakult megoldások hatása alól kivonnia magát. A német megszállást követően az üldözötteket érintő jogszabályoktól vonakodott. Azonban egyes diszkriminatív adatok a kúriai bíróról kiszolgáltatásra kerültek. 1944-ben, 71 évesen nyugalomba vonult. A németek ekkor letartóztatták, mivel elnöksége idején a Kúria több nyilaskeresztest is elmarasztalt. Németországba, Mauthausenbe szállítják. Eközben Dálnoki-Miklós Béla, a kormány elnöke által aláírt, a Valentiny-féle IM által összeállított háborús bűnösök második listája Töreký háborús bűnösként sorolja fel. Az is felmerült ellene, hogy 1919-ben és azt követően részt vett a kommün tagjainak elítélésében. (Megjegyzendő, hogy 1919-es ügyek miatt 70 000 személlyel szemben indítottak eljárást, 15 000 személy került előzetes letartóztatásba, Végül 6 000 személy lett elmarasztalva, és 2500 felmentve. A 98 halálos ítélet közül 64 került végrehajtásra). Később Töreký Svájcban élt, és 1961-ben, 88 évesen, az eddigi második legmagasabb kort megélt kúriai/legfelsőbb bírósági elnökként hunyt el (ide véve az országbírókat is).³⁹

2.12. Szemák Jenő (1887-1971) [1944-1944]

Zinner Tibor írásában utal rá, hogy Szemák Jenő a partiumi Máramarosszigeten született. Római katolikus vallású volt. Az angol és a német nyelv mellett románul is tudott. Sem a közös hadseregnél, sem a honvédségnél nem szolgált. 1911-ben Kolozsvárt szerzett jogtudori oklevelet. 1913-ban tett ügyvédi vizsgát. 1914 és 1918 között a Máramarosszigeti Református Jogakadémián tanított. 1925-ben a Budapesti Büntetőtörvényszék bírója lett, 1927-től tanácselnök. 1934-ben bár kinevezték a Budapesti Ítéltábla bírójává, de továbbra is a Budapesti Büntetőtörvényszéken ítélezhetett. Rákosi Mátyás és Szántó Zoltán kommunisták perét is tárgyalta. 1937-ben a törvényszék másodelnöke, 1939-ben elnöke, egészen 1944-ig, mikor Szálasi Ferenc nemzetvezető Budinszky László igazságügy-miniszter útján kinevezte a Kúria elnökévé. Kinevezett, de esküt nem tett elnök volt. Sopronba is követte a törvénytelen kormányt. Egyes kúriai tanácsok Sopronban vegyes polgári és házassági pereket tárgyaltak és a Hatásköri Bíróság Szemák elnöklete alatt működött. A források szerint büntetőítéletet nem hozott egyik kúriai tanács sem. Budán vegyes polgári és házassági pereket, valamint munkaügyi és státuszpereket tárgyaló két kúriai tanács működött. Többek között az az Oroszi Ferenc is itt bíráskodott, aki utolsó (egyetlen) egykori kúriai bíróként 1968-ban is megmaradt (megmaradhatott) a Legfelsőbb Bíróságon.⁴⁰ A II. világháború után Nyugat-Európába menekült. A magyar kormány kikérte, mint háborús bűnöst, de kiadatására nem került sor. Szemák 1954-től az USA-ban telepedett le, ahol egyetemi előadások tartásából élt.⁴¹

³⁹ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – KAHLER – MIKÓ – ZINNER (2. lj.) II. 57-109.

⁴⁰ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GAÁLNÉ BARCS – KATONA – KULCSÁR – TUZA – ZINNER i.m. (2. lj.) I. 112. Az 1949-ben 45 éves Oroszi 1968-ban vonult nyugdíjba a főként Zinner Tiborhoz kötődő forrásműben: ZINNER Tibor – KAHLER Frigyes közrem. – KOCZKA Éva közrem. – PÁLVÖLGYI Ferenc közrem. – TÓTH Béla közrem. (2005): *Megfogyva és megtörve. Évtizedek és tizedelések a jogászvilágban 1918-1962.* (Lekt.: SOLT Pál – KÓNYA István). Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó. 401. ISBN 977-963-922-1650. Oroszi egyetlen műve: OROSZI Ferenc (1952): *Haladó jogelvek bíróságaink családi jogi gyakorlatában.* Budapest, Globus Nyomda, 12. ISBN nincs.

⁴¹ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GAÁLNÉ BARCS – KATONA – KULCSÁR – TUZA – ZINNER i.m. (2. lj.) I. 99-143.

2.13. Kerekess István (1878-1958) [1946-1949]

Zinner Tibor írása mutatja be Kerekess István pályáját. A későbbi kúriai elnök római katolikus született Szabolcs vármegyében, Nyíregyházán. A Kerekess család kismemesi származású volt, akik iparoscsaláddá voltak kénytelen válni. (Az édesapa cipésmester volt). Kerekess anyai nagyapja is nemesember: lovag Pankievics Ignác volt. Az ifjú István a helyi Evangélikus Gimnáziumban végzett, a jogtudományokat 1896 és 1899 között az Egri Érseki Jogliceum Jog- és Államtudományi Karán hallgatta, ahol 1900-ban tett államvizsgát, és szerzett diplomát. Kerekess 1900 és 1901, majd 1902 és 1906 között katonáskodott kötelezően és önkéntesként is Kassán, Miskolcon, és Sátoraljaújhelyen, tartalékos hadapródból hadnaggyá lépett elő. 1899. december vége és 1908 között (a katonaidőt kivéve) a Nyíregyházi Törvényszék joggyakornoka. 1901 végén aljegyző volt, 1903-ban pedig jogi foglalkozásdoktori címet szerzett. 1907-től törvényszéki jegyző. Ezt követően 1908 és 1917 között a Kisvárdai Járásbíróság albírója, de bírászkodott a Debreceni Ítéltáblán is berendelt tanácsjegyzőként, 1911-től kisvárdai járásbíróként, de továbbra is Debrecenben bírászkodva. 1917-től Debrecenben törvényszéki elnöki titkár, 1921-től a Debreceni Királyi Ítéltáblán táblabíró. Már 1926-ban folyamodott kúriai bírói állásért. Kerekess ezt követően közel három évvel később, 1928 decemberétől lett kúriai bíró, esküjét 1929-ben tette le. Itt a VI. (Polgári) Tanácsba került. Kerekess ezután 1941-től kúriai tanácselnök volt. Ekkoriban neves bírótársai voltak a Kúrián a tanácselnökök között. Ilyen volt a neves polgári jogász jogtudós Fodor (Fleischner) Ármin. Fodor munkatársa volt az IM-ben korábban Plósz Sándornak, az MTA r. tag, igazságügy-miniszternek, a polgári eljárásjog (korabeli nevén polgári törvénykezési jog) neves tudósának; valamint Térfy Gyula jogtudósak, polgári eljárásjogásznak, számos kommentár, döntvénygyűjtemény, közigazgatási törvénytár sorozatának szerkesztőjének. Szintén kúriai tanácselnök volt ekkor a büntetőjogász professzor Finkey Ferenc MTA r. tag, aki 1935 és 1940 között koronaügyész is volt. Finkey anyagi büntetőjogot és büntető eljárásjogot is művelt (a büntetőeljárással foglalkozó törvény korabeli neve bűnvádi perrendtartás volt). Ugyanilyen pozíciót (kúriai tanácselnök) töltött be Vladár Gábor MTA l. tag, későbbi igazságügy-miniszter. Hasonlóan kúriai tanácselnök volt Sárffy Andor, akit innen neveztek ki a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának (ma: ELTE ÁJK) professzorává polgári törvénykezési jogból. 1945-ben a Kúriának egy elnöke, két másodelnöke, és 60 bírója volt. (Négyet a Szálasi-rezsim nevezett ki). Kerekess 1945 áprilisától megbízott, 1945 szeptemberétől pedig kinevezett elnöke az akkor már Magyar Kúria nevet viselő felsőbbbíróságnak. (Ekkortól egyes források a nevét Kerekesnek írják, talán a munkás származás kihangsúlyozása céljából). Mint arra Zinner részletesen és indokoltan kitér, Kerekess sorsát érdekes fénybe vonja (utólagosan) egy Kátai Gábor fedőnevű,⁴² néhai Antall József miniszterelnökről is oldalak százain keresztül jelentő állambiztonsági ügynök 1962-es jelentése. Kátai ügynök Kerekess elnök távoli rokona volt, és hamisan több legitimista összeesküvés tagjaként állította be őt, és azt írta róla, hogy 1946-ban meghalt. Két távoli rokonnal állította az ügynök Kerekess elnököt párhuzamba. Az egyikük Kerekess József (1881-1961) tábornokkal, az 1919-es ludovikás tiszti ellenállás (Kátai ügynök szerint: lázadás) leverőjével. Kerekess tábornok meghurcolása miatt fia, a másik szóba hozott rokon Kerekesházy (Kerekess) József (1912-2003) a Horthy-rendszerrel szemben állt, mint legitimista. Kerekesházy történész, jogi diplomáciatörténész, vélhetően jogvégzett személy

⁴² Valódi nevén Kiss Gábor (1931-1999) pszichológus. BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GAÁLNÉ BARCS – KATONA – KULCSÁR – TUZA – ZINNER i.m. (2. lj.) I. 167. 64. lj.

volt, aki angol, francia, német, és olasz nyelveken beszélő középlatin filológusként és szépíróként működött, és 1963-ban osztrák területre disszidált. Kátai ügynök szerint Kerekesházy bíró volt (Kerekess elnökkel keverhette). Kerekesházy valójában 1945-ig népügyész, akit Ries István⁴³ igazságügy-miniszter előterjesztésére mentettek fel 1945 augusztusában. Azonban ma már kibogozhatatlan módon, tizenkét kúriai tanácselnök közül Ries a fentiek ellenére is Kerekess kúriai elnöksége mellett döntött. Elképzelhető Juhász Nagy Sándor református debreceni ügyvéd, Bajcsy-Zsilinszky Endre barátja, az Ideiglenes Nemzetgyűlés alelnökének bábáskodása, aki a debreceni ítéltáblai évekből ismerhette Kerekess. 1944 márciusa és 1945 májusa között a Kúria másodelnöke a szintén nyíregyházi Jakab Mihály volt, akit az Igazságügyi Igazolóbizottság állásától megfosztott. 1947 augusztusának végétől Somogyi Ödön volt a Kúria másodelnöke, akit 1950 novemberétől Molnár Erik igazságügy-miniszter javaslatára eltávolítottak, ideiglenes nyugdíjaztatás címén. Jogászok, jogtudósok között a korban nem példa nélküli esetként Somogyi és felesége 1951-ben öngyilkosok lettek. A kúriai elnöki tisztségét Kerekess 1949. január 31-ig töltötte be. 2012. január 1-je előtt ő volt az utolsó kúriai elnök, mivel ezután az LB korszaka következett.⁴⁴

2.14. Jahner-Bakos Mihály (1912-1994) [1958-1963]

Németh László Sándor jogász, főlevéltáros, az MNL Országos Levéltár fősztályvezetője a könyvsorozat írása idején, jelenleg szakmai koordinációs igazgató. A Jahner-Bakos Mihály és Szalay József LB elnökök működését vizsgáló tanulmányában helyesen mutat rá arra, hogy az elmúlt évtizedek (korszakra vonatkozó), gyakran „kilogrammiban mérhető” jogtörténeti műveiben elvész az életrajzokon túlmutató történeti szereplők karakterjegyeinek bemutatása a „pertestek tömkelegében” és a jogi cselekmények szereplői gyakran „lábjegyzetben, névmutatóban végzik.” Ezek helyett gyakran a korabeli rezsím jogi frazeológiáját tükröző büntetőper-elemzésekkel találkozunk. Jahner-Bakos 1912-ben Budapesten, házasságon kívül született. Állami gyermekmenhelyen, valamint gyermekmenhelyen nőtt fel. A Jahner nevet később vette fel. Négy elemi iskolai végzettségét követően 1929 és 1934 között péksegéd volt, 1931-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1932-ben közben magánúton reálgimnáziumi érettségi vizsgát tett. Ugyanebben az évben kezdte meg tanulmányait a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán. Szakdolgozatát a főváros egészségügyi igazgatása témakörben írta. Folyamatos anyagi nehézségei miatt csak 1944-ben doktorált. 1937 és 1944 között a Klösz György és Fiai Grafikai Műintézetben volt tisztviselő. 1944-től az Ócsai Járásbíróság bírósági fogalmazója volt.⁴⁵ 1945 júniusától a Budapesti Népbíróságon volt aljegyző. A Jankó Péter-féle tanács tagjaként a Szálasi-perben, az Endre-Baky-Jaross-perben, valamint a Kun András-perben is eljárta. 1948 júliusától népügyész, majd 1948 augusztusától államügyész volt. Bár korábban katonai szolgálatot nem teljesített, de ennek ellenére 1949-től századosi rendfokozatban hivatásos hadbíró, majd a Budapesti Katonai Törvényszéken ügyészhelyettes volt. 1950 júliusától a

⁴³ Zinner szerint Ries nem fizikai kényszer miatt halt meg, hanem Oszkó Gyula rabtársa szerint gyógyszermegvonás miatt. (Megjegyzendő, hogy az ismert történet szerint a „körmös” Bauer Miklós jogász és ÁVH-s tiszt (állítólagos) saját bevallása szerint azzal dicsekedett, hogy „ott helyben [ti. a kihallgatáson] agyonverte” Ries Istvánt). Zinner adatára: BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GAÁLNÉ BARCS – KATONA – KULCSÁR – TUZA – ZINNER i.m. (2. lj.) I. 170. 81. lj. Bauer (állítólagos) megjegyzésére: GÁBOR Róbert (1999): *Az igazi szociáldemokrácia. Küzdelem a fasizmus és a kommunizmus ellen 1944-1948.* Budapest, Századvég. 425. ISBN 963-9211-20-6.

⁴⁴ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GAÁLNÉ BARCS – KATONA – KULCSÁR – TUZA – ZINNER i.m. (2. lj.) I. 155-221.

⁴⁵ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GARADNAI – NÉMETH – SOLT (2. lj.) IV. 96. 19. lj.

Budapesti Katonai Törvényszéken ítéldbíró. 1951-től a Katonai Felsőbíróság Katonai Kollégiumánál volt tanácselnök. 1954-től Jahner-Bakos lett a Katonai Felsőbíróság elnökhelyettese. Eljárt a Stomm Marcell altábornagy-perben, valamint Demény Béla hadbíró ezredes-perben, valamint a szociáldemokrata Schiffer Pál-perben. 1955-től a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának bírója. Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése őt politikailag megbízható személyként nem érintette. 1956 decemberétől az IM Katonai Főosztályát vezette. A könyvsorozat a külön életrajzok körében nem veszi fel a Kerekess LB elnökségét követő Somogyi Ödön LB másodelnök (1949-1950), Jankó Péter LB másodelnök (1950-1953), Molnár Erik LB elnök (1953-1954), Domokos József (1954-1958) LB elnök életpályájának elemzését. Nezvál Ferenc, a cipészszegédből lett igazságügy-miniszter a saját helyettesét szerette volna a magas korú és megviselt idegállapotú Domokos József helyett LB elnöknek, de végül Jahner-Bakos került ebbe a pozícióba 1958 április végétől. Ő lett az 56-os megtorlások pereinek levezénylője. Különösen veszélyes volt az LB Népbírószági Tanácshoz benyújtott fellebbezések ügye ebben az időben, mivel ezt a fórumot a súlyosítási tilalom nem érintette, így lehetőség volt (sor is került) határozott tartamú szabadságvesztés-büntetések enyhítése helyett halálos ítéletek kiszabására is.⁴⁶ A Nagy Imre-per és az ún. második MAORT-per (és az ezzel egyesített Majerszky Róbert-per) is ekkor került tárgyalásra. Németh szerint Jahner-Bakos időszakát egyetlen karakteres intézkedés sem jellemezte sem a bírói szervezet, sem annak működése tekintetében. Inkább csak a pártutasítások és IM intenciók transzformálására került sor. Jahner-Bakos 1960 januárjában számolt be az LB működéséről az Országgyűlésnek, kiemelve az állami és társadalmi rend jelentős megszilárdulását. Ebben az időszakban, 1959 és 1961 között került sor az új Ptk. (1959. évi IV. tv.) és az új Btk. (1961. évi V. tv.) elfogadására is. Sor került az LB Büntető Kollégiuma és az LB Katonai Kollégiuma közelítésére is, melyek együttes üléseket is tartottak.⁴⁷

2.15. Szalay József (1908-1969) [1963-1968]

Németh László Sándor tanulmányának másik, Szalay József pályájára vonatkozó fele kiemeli, hogy újpesti születésű munkáskáder volt, Jahner-Bakoshoz hasonlóan. Apja géplakatos, majd MÁV altiszt volt. Szalay 1927 és 1929 között pamutgyári magántisztviselő volt. Bérelszámolóként, raktárkönyvelőként, az üzemi iroda vezetőjeként is dolgozott 1929 és 1940 között a Magyar Jelzálog- és Hitelbank tisztviselője volt. Közben 1933 és 1937 között elvégezte a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karát, ahol jogtudori oklevelet szerzett az év végén. A bank Jogügyi Osztályon folytatta tevékenységét. 1938-tól ügyvédjelölt, a Budapesti Ügyvédi Kamara tagja. 1940 és 1945 között az Athenaeum Nyomda Személyzeti Osztályát vezette. Katonai szolgálatot nem teljesített.⁴⁸ 1945 májusától a Budapesti Népbíróság bírósági jegyzője lett. 1945 júniusától a Budapesti Büntetőtörvényszék aljegyzőjeként működött. 1946 szeptemberétől a Budapesti Népjegyésztség népjegyésze lett. 1947 decemberében tette le az egységes bírói és ügyészi vizsgát. Szalay József ezt követően népjegyészként eljárta a Rákosi-korszak valamennyi nagy politikai koncepció perében. Ilyen volt a Független Kisgazdapárt szétdarabolását eredményező 229 vádlottas Magyar Közösség-per. A Nitrokémia-perben két halálos ítélet született. Ő volt az FM-per ügyésze is. 1948-tól augusztusa és szeptembere között a Kalocsai Államügyészség államügyésze. Ezt követte több államügyészségen betöltött elnöki pozíciója. 1948 szeptembere és 1949 márciusa között a

⁴⁶ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GARADNAI – NÉMETH – SOLT (2. lj.) IV. 98. 29. lj.

⁴⁷ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GARADNAI – NÉMETH – SOLT (2. lj.) IV. 88-105.

⁴⁸ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GARADNAI – NÉMETH – SOLT (2. lj.) IV. 106. 61. lj.

Pestvidéki Államügyészség elnöke; 1949 márciusa és 1950 márciusa között a Gyulai Államügyészség elnöke; 1950 áprilisa és 1952 októbere között pedig a Szegedi Államügyészség elnöke. 1952 októbere és 1953 augusztusa között a Budapesti Ügyészségen volt ügyész. 1953 szeptembere és októbere között a VI. kerületi Ügyészség kerületi ügyésze volt. 1953 októbere és 1955 júliusa között a Legfőbb Ügyészség fősztályvezető ügyésze volt. 1955 júliusa és 1960 júniusa között a Legfőbb Ügyész első helyettese volt. Ekkor került sor Nagy Imre és társai perére, valamint a Bibó István – Göncz Árpád-perre is. Vérügyészként ő kért halált többek között Nagy Imre fejére is. 1960 júniusa és 1963 márciusa között az igazságügy-miniszter első helyettese. 1963 márciusa és 1968 márciusa között ő lett a Legfelsőbb Bíróság elnöke. Az 1956-os perek 1963-as lezárása sem hozott könnyebbséget az igazságügyi, és ezen belül a bírói apparátus számára sem, mivel mind a büntető- mind a polgári igazságszolgáltatás feladatai megsokasodtak, tekintettel a korábban említett új kódexek bevezetésére. Azonban egyházi személyek és közösségek ellen még ebben a „konszolidációs” időszakban is folytak perek.⁴⁹

2.16. Szakács (Sziebig) Ödön (1912-1983) [1968-1980]

Garadnai Zoltán, Zoltán PhD, történész-népművelő, nemzetközi kapcsolatok szakértő, az MNL főlevéltárosa tanulmánya mutatja be Szakács (Sziebig) Ödön pályáját. A román többségű Hunyad vármegyében fekvő magyar többségű Bacalár községben született római katolikus családban. A fiatal Ödön hamar megtapasztalta a kisebbségi lét nehézségeit. Középiskolai tanulmányait az aradi Római Katolikus Gimnáziumban végezte, 1929-ben szerezve meg az érettségi vizsgát. Az egyetemi jogi stúdiumokat román nyelven az I. Ferdinánd Király Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán végezte. Itt 1935 júniusában jogtudományi, majd 1936 májusában államtudományi diplomát szerzett. 1942-ben a magyar törvények szerint is megszerezte/honosította diplomáját. 1936 és 1940 között Aradon volt ügyvédjelölt. 1940 és 1943 között bírósági fogalmazó, majd ítélőtáblai jegyző volt Nagyváradon. 1943-ban bírói szakvizsgát tett, és 1944-ben Érmihályfalván lett járásbíró. 1946-ban Magyarországra, Gyulára költözött feleségével, gyermekük már itt született. 1936 és 1937 között még a románok által uralt erdélyi területen katonáskodott. 1944-ben a X. Csíkszeredai Hadapródzászlóaljnál szolgált, és Szálasira is felesküdt. 1944 és 1945 között hadifogságban volt, onnan tért vissza Magyarországra. 1946 és 1947 között Makón volt járásbíró. Mivel az előző rendszerben nem exponálta magát, így megmaradhatott a tényleges szolgálatban. 1947 és 1950 között saját kérésére szegedi áthelyezését kérte. 1949-ben a Rajk-per hatására az addigi Sziebig családnevet Szakácsra változtatta. Ennek folytán a Szegedi Járásbíróság elnöke lett. Szakács 1951 és 1953 között a Hajdú-Bihar megyei Megyei Bíróság elnöke lett. Ezt követően 1953 és 1955 között a Csongrád megyei Megyei Bíróság elnöke volt. 1956 és 1957 között pedig az Igazságügyi Minisztérium osztályvezetője lett. A forradalmi események nem ragadták magukkal, így az azt követő rendcsinálásban vehetett részt. 1957 januárjától kinevezték a Fővárosi Bíróság elnökévé. Ezt a pozíciót 1962 szeptember közepéig töltötte be. 1962 szeptembere és 1968 áprilisának közepe között a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettese lett. A „konszolidáció,” a „megtévesztett” emberek „nevelő” célzatú megbüntetése és megtörése folyt ebben az időben. 1963-ban az 1949-es tábormokok perében részlegesen rehabilitált Pálffy György teljes rehabilitációját ő intézte. Szakács ezt követően 1968 áprilisa és 1980 novemberének közepe között a Legfelsőbb Bíróság elnöke volt. Ekkor már 1946 óta volt párttag, és 1951 óta bíró. Bár Korom Mihály igazságügy-miniszter emberileg nem szimpatizált Szakáccsal, de szakmailag

⁴⁹ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GARADNAI – NÉMETH – SOLT (2. lj.) IV. 106-117.

támogatta. Az 1956 utáni megtorlások levezénylését követően, mintegy jutalomként kapta a pozíciót. Solt Pál visszaemlékezése szerint Szakács konfliktuskerülő személyiség volt, aki azonban végrehajtotta a politikai vezetők utasításait. 1968 és 1980 között lehetőség nyílt a bírósági személyi állomány stabilizálására viszonylagos nyugalom és csendes építkezés közepette. A nyolcvanas évektől olyan bírák nevelkedtek fel, akik alkalmassá váltak a jogállam kiépítésére.⁵⁰

2.17. Szilbereky (Szeil) Jenő (1917-2012) [1980-1990]

Garadnai Zoltán másik tanulmánya Szilbereky Jenő tevékenységét mutatja be. Szilbereky Jenő a Krassó-Szörény vármegyei Lugoson született erdélyi szász családban. A família polgári és értelmiségi jogászcsalád volt. Az 1920-as impériumváltás során Szilbereky apja nem fogadta el a román közigazgatásban történő szolgálatvállalást. Az 1930-as években a fiatal Jenő Szegeden fejezte be gimnáziumi tanulmányait. A jogi stúdiumokat a szegedi Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán végezte 1935 és 1939 között. 1936-ban eredeti Szeil családnevét Szilberekyre változtatta. Közben magyar állampolgárságot kapott. Kitűnő eredménnyel végezte jogi tanulmányait. 1939 és 1945 között a 14. honvéd táborigád tüzérségnél karpaszományos szolgálatot teljesített, részt vett a doni csatában is. 1940-ben kezdte joggyakornoki pályáját a Tiszafüredi Járásbíróságon. 1948 és 1950 között a Szegedi Járásbíróságon járásbíróként dolgozott. Közben 1943-ban joggyakorlatát teljesítette, és a Szegedi Tudományegyetemen is oktatott. 1947-ben egységes ügyvédi-bírói szakvizsgát tett kiemelkedő eredménnyel. 1948-ban belépett a Magyar Kommunista Pártba. 1949-ben ugyan pótbíró volt egy büntetőperben, de alapvetően polgári peres ügyekkel foglalkozott. 1950-ben az IM egy képviselője meghallgatta egy előadását, így az IM-be került. 1951-től oktatási előadó, majd 1952-1953-tól oktatási főelőadó. 1953-ban részt vett a Legfőbb Ügyészség megszervezésében. 1956-ban nem exponálta magát, így az MSZMP (fellebbezés folytán) igazolta. 1956-tól a Legfőbb Ügyészség Polgári Jogi Osztályát vezette, és sokat tett a méltatlanul háttérbe szorított szakág elismertetéséért. 1959-től az egyetemen is oktatott. 1961-től főosztályvezető ügyész volt. 1962-től az igazságügy-miniszter helyettese lett, majd 1978-tól államtitkár. Kodifikátorként a „szocialista törvényesség” megteremtésén dolgozott. 1949 és 1980 között a Legfelsőbb Bíróságnak csak büntető ügyszakos elnökei voltak. Szilbereky, mint polgári joggal foglalkozó személy, felkészült, egyetemet végzett (nem Bírói-Ügyészi Akadémián 1-3 év alatt képeződött) elméletet is oktató komoly jogi szakember kiválasztása üzent volt a társadalom felé. 1980 és 1985 között inkább a jogpolitikai irányelvek kidolgozása jellemezte első elnöki ciklusát, mely egyben az LB nemzetközi kapcsolatainak kiteljesedését is hozta. Második ciklusában, főleg 1988 és 1990 között az óvatos reformok jellemezték működését. 1989. július 6-án a társadalmi változások jeleként, törvényességi óvás folytán, a múlttal való szembenézés jeleként az LB Szilbereky Jenő vezette tanácsa kimondta a Nagy Imre és társai perében hozott ítélet törvénysértő voltát. 1989. október 23-án a népköztársasági államforma helyett a köztársasági államforma került kikiáltásra. 1990. március 31-én a régi elnök felmentését kérte. Az LB elnöki tisztét 1990. április 9. és július 5. között ideiglenesen Nagy Zoltán általános elnökhelyettes vette át. Ezt követően 1990 és 2002 között a feladatot Solt Pál látta el. Szilbereky számos kitüntetést kapott. Ilyen volt a Szocialista Munkáért Érdemérem (1953); az „Ügyészség Kiváló Dolgozója” kitüntető jelvény (1961); a Munka Érdemrend arany fokozata (1965 és 1971); a KGST Emlékérem és Jelvény (1974); Szocialista Magyarorszáért

⁵⁰ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GARADNAI – ZINNER i.m. (2. lj.) III. 144-160.

Érdemrend (1983).⁵¹ Említésére méltóak Szilbereky a tanulmányban nem kellően hangsúlyozott tudományos művei. Külön említendő az 1959-ben benyújtott és 1960-ban megvédett kandidátusi, illetve 1972-ben benyújtott és 1973-ban megvédett tudományok doktora értekezése. Szilbereky az LB elnökök között (a kúriai vezetőket és országbírókat is ide véve) a legmagasabb kort érte meg.⁵²

3.A korszak-tanulmányok

3.1. A koncepciók ítélezéséről (1932, 1945, 1948, 1950-1952, 1953, 1959)

Kahler Frigyes, jogtörténész, nyugalmazott kollégiumvezető, címzetes táblabíró, egyetemi docens, valamint Zinner Tibor közös munkája a *Homo homini lupus, avagy a koncepciók ítélezés jogállami álarcbán* című tanulmány. Említésre méltó, hogy Kahler Frigyes 2023. március 15-e, nemzeti ünnepünk alkalmából nemrégiben Széchenyi-díjat vehetett át.⁵³ A tanulmány a koncepciók ítélezés egy vetületét mutatja be. Kiindulása a Sallai (Holländer) Imre és Fürst Sándor-féle 1932-es büntetőügy. Később a Sallai-Fürst-per bírái, ügyészei, és az igazságügyi tárca vezetőivel (Krayzell Miklós ítéltótblai tanácselnök, Széchy István főügyész, a külföldön élő Töreky Géza korábbi kúriai elnök, valamint Zsitvay Tibor volt IM miniszterrel) szemben lefolytatott büntetőeljárás (1945) is vizsgálatra került az írásban, kiemelve a védelem által alkalmazott érveléstechnikát is. Az ügyben 1948-ban Jankó Péter által lefolytatott másodfokú büntetőeljárást is feldolgozta a tanulmány. A Budapesti Népbíróság felmentő ítélete ellenére, a vádhatóság perújítása folytán 1953-ban ötévi börtönbüntetést, és teljes vagyoneklobzást kiszabó újabb ítélettel zárult. (Sokat elmond az eljárás megalapozatlanságról, hogy az új bizonyítékként feltüntetett bizonyítási eszközökből származó információk közül egy sem volt új). Végül 1992-ben állapította meg az LB igazságtételi eljárás keretében a Krayzell és társai-per koncepciók jellegét. A Rákossy Árpád és társai, a kecskeméti Bács-Kiskun Megyei Bíróság tanácselnöke, más bírák és államügyészek, bírósági alkalmazottak ellen 1950-1951-ben lefolytatott per, valamint az eljárásra okot adó, még 1944-es id. Kovács Balázs-Csabai István-per (egy szovjet katona megölésének ügye), melyben az igazságszolgáltatási dolgozók eljárak. A Rákossy-perben 1952-ben perújításra került sor, illetve a Második Rákossy-perben 1956-os események miatt 1959-ben elítélték izgatásért is. Rákossy volt megyei bírósági tanácsvezető bíró még az 1951-es ügyben 1962-ben Nezvál Ferenc igazságügy-miniszterhez (fenn nem maradt) törvényességi óvást intézett. 1963-ban Götz János főügyész rámutatott az ügy koncepciók voltára, de a politikai vezetés az érveket lesöpörte. Majd 1967-ben és 1968-ban is kegyelmi kérvényt nyújtott be, melyeket Korom Mihály igazságügy-miniszter annak ellenére is elutasított (az 1956-os esetre is hivatkozással), hogy a per egyéb eljárás alá vont személyei már mentesítést kaptak. 1990-ben, már az érintettek sajnálatos halála után mondta ki az LB

⁵¹ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GARADNAI – NÉMETH – SOLT (2. lj.) IV. 118-140.

⁵² SZILBEREKY Jenő (1938): *Adatok a volt erdélyi róm.[ai] kat.[olikus] státusi iskolák mai helyzetének megítéléséhez*. Szeged, Városi Nyomda. 19. ISBN nincs. SZILBEREKY Jenő (1959): *Az ügyész a polgári perben. Kandidátusi disszertáció*. Budapest, Tudományos Minősítő Bizottság. 183, 42. [Egyoldalas sokszorosítással]. ISBN nincs. SZILBEREKY Jenő – NÉVAI László szerk. (1967): *A Polgári perrendtartás magyarázata I-II*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1487. ISBN nincs. SZILBEREKY Jenő (1972): *Társadalmi igény és a polgári eljárás. Doktori [Tudományok doktora/DSc.] disszertáció*. [Budapest], [k.n.]. (5), 204. ISBN nincs. SZILBEREKY Jenő – NÉVAI László szerk. (1975-1976): *A Polgári perrendtartás magyarázata I-II*. (Lekt.: FARKAS József – GELLÉRT György). Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 2171. SZILBEREKY Jenő (1977): *A polgári eljárás funkciója és hatékonysága*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 381, (2). ISBN nincs.

⁵³ KOVÁCS Bálint (2023): Széchenyi-díjat kapott Kahler Frigyes. URL: <https://vehir.hu/cikk/68068-szechenyi-dijjat-kapott-kahler-frigyes> (letöltve: 2023.03.30.).

elnökségi tanácsa az 1950-1951-es büntetőügy iratainak eltűnése miatt részben közvetett módon mind az 1944-es alapügy, mind 1950-1951-es alapper, mind az annak alapján az eljárás alá vontak ártatlanságát. Az ítélet kiemelte, hogy a nyomozás anyagára alapított, és a büntető perrendtartásban meghatározott elemeket magában foglaló vádirat vádhatóság általi benyújtása önmagában nem lehet ok, hogy az annak elkészítésében közreműködő ügyészeket büntetőperben elmarasztalják. A fellebbezés bejelentése önmagában kizárja a bűnös szándékot. A bírót pedig, aki büntetőtanácsban, ülnökök közreműködésével ítélkezik, az ítélelhozatalért, vagy a vádirat alapján, a lefolytatott tárgyalás anyagára alapítottan a vádlottakat jogos védelmi helyzet címén felmenti, bűnös szándék hiányában nem lehet felelősségre vonni. Az ezzel ellentétes állásfoglalás a lehető legsúlyosabban sérti a védelvet, a valós bizonyítékokra alapított ítélkezési gyakorlatot, a bírói függetlenséget.⁵⁴

3.2.A Kúriától a Legfelsőbb Bíróság létrejöttéig (1945-1949)

Katona Klára levéltáros, az MNL Országos Levéltár munkatársa, a Belügyminisztérium és szervei irataival, valamint gazdasági iratanyagokat illetően fejteti ki tevékenységét. A Kúria a harcokban megrongálódott épületének törmelék- és romeltakarítási, azaz helyreállítási munkálatai 1945 februárjában megkezdődtek. A Kúria felszerelési és berendezési tárgyainak mintegy 25%-a szenvedett kárt. 1945 márciusának végén Kerekess István elnök három, kúriai bíróból álló bizottságot hozott létre. (Romeltakarítási és Építkezési Bizottság; Könyvtárt és Ügyiratokat Rendező Bizottság; Élelmezési és Gazdasági Bizottság). 1945 végére a Kúria működése újra üzemszerű lett. A Kúriának ebben az időszakban három büntető, és hat polgári ügyekben ítélkező öt fős tanácsa volt, melyek harmadfokon, kivételes esetben másodfokon büntető-, valamint polgári peres és peren kívüli ügyekben járt el. A Kúria a rendes bírósági rendszer csúcsán állt, és fontos szerepe volt a teljes ülési és jogegységi határozatokat, valamint döntvényeket, továbbá a Büntető Elvi Határozatok Tárában (BED), valamint a Polgári Elvi Határozatok Tárában (PED) közzétett elvi határozatokat tett közzé az egységes joggyakorlat kialakítása érdekében. (Az elvi határozatok az alsóbb fokú bíróságokra nem voltak kötelezőek, de a Kúria tekintély folytán az alsóbírósági ítélelhozatal a döntvényjog mellett figyelembe vette. A Kúria a köztörvényes büntetőügyeket illetően elsősorban az életellenes cselekmények körében emberölés; a vagyon elleni cselekmények körében lopás, rablás, csalás, sikkasztás; egyéb cselekmények körében okirathamisítás, fegyverbeszolgáltatás elmaradása, a közellátás veszélyeztetése, vagy külföldi fizetőeszközzel való visszaélés bűncselekményeket tárgyalt. A polgári perek körében elsősorban dologi jogi/vagyonjogi (ingó- és ingatlanvagyon) perek; egyéb dologi jogi és kártérítési (állatok kiadására, állatkárookra vonatkozó) perek; családjogi (házassági bontóper, apaság megállapítása iránti, tartásdíj követelés iránti, holtta nyilvánítási), kötelmi és öröklési jogi perek említendőek. A különbíróságok ügykörét jogszabály állapította meg. A rendes bíróságok kebelén belül („kebelbeli”) bíróságokként működött a büntető területen a fiataikorúak bírósága,⁵⁵ polgári (gazdasági) területen a munkaügyi bíróság, a cégbíróság, a szabadalmi bíróság, az uzorabíróság. A rendes bíróságok szervezetén kívül létrehozott különbíróság volt a büntetőjog és a magánjog (polgári jog) melletti harmadik önálló komplex, saját dogmatikájú nagy jogág, a közigazgatási jog körében felmerülő Közigazgatási Bíróság. Hasonló jellegű volt a bíróságok közötti hatásköri vitákat rendező Hatásköri Bíróság;

⁵⁴ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – KAHLER – MIKÓ – ZINNER (2. lj.) II. 110-182.

⁵⁵ Kivétel volt ez alól A fiataikorúak budapesti törvényszékéről szóló 1947. évi XXIX. törvénnyel létrehozott rendes bírósági fórum. BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GAÁLNÉ BARCS – KATONA – KULCSÁR – TUZA – ZINNER i.m. (2. lj.) I. 146. 11. lj.

vagy az újonnan létrehozott büntetőjogi, szervezeten kívüli különbíróóságok, a népbíróóságok. A későbbiekben 1949-től és azt követően a különbíróóságok megszüntetése nyert teret.⁵⁶ Említendő még e körben a korszakra tekintettel utalásszerűen a Mindszenty-per (1949),⁵⁷ FM-per (1949),⁵⁸ Standard-per (1950),⁵⁹ továbbá a Rajk-per (1949),⁶⁰ és katonai mellékpere, a Pálffy-per (1949).⁶¹

⁵⁶ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GAÁLÉ BARCS – KATONA – KULCSÁR – TUZA – ZINNER i.m. (2. lj.) I. 144-154. Lásd a témához: ZINNER–KAHLER–KOCZKA–PÁLVÖLGYI–TÓTH i.m. (40. lj.) 531-540.

⁵⁷ N. N. (1949a): *A Mindszenty bűnügy okmányai*. Budapest, Állami Lapkiadó. 86. ISBN nincs. N. N. (1949b): *Mindszenty József a Népbíróóság előtt*. Budapest, Állami Lapkiadó. 186. ISBN nincs. GERGELY Jenő – IZSÁK Lajos összeáll. (1989): *A Mindszenty-per*. Budapest, Reform. 527. ISBN 963-02-0689-9.

⁵⁸ CSESZKA Éva (2012): *Gazdasági típusú perek, különös tekintettel az FM-perre (1945-1953)*. Budapest, Gondolat – MTA ELTE Pártok, pártrendszerek, parlamentarizmus kutatócsoport, 199. ISBN 978-963-693-387-6.

⁵⁹ N. N. (1949c): *Geiger [Imre], [Robert] Vogeler, [Edgar] Sanders, és kémhársai a törvényszék előtt [Standard-per]*. Budapest, Állami Lapkiadó. 193. ISBN nincs. Egyes, a főtárgyalásra vonatkozó politikai előkészítő BM-iratokra: HORVÁTH – SOLT – SZABÓ – ZANATHY – ZINNER i.m. (14. lj.) I. 273-288.

⁶⁰ N. N. (1949d): *Rajk László és társai a Népbíróóság előtt [„Kék könyv”]*. Budapest, Szikra. 271. ISBN nincs. N. N. (1949e): *Vádirat Rajk László és társai elleni bűnügyben*. Budapest, A Miniszterelnökség Sajtóosztálya. 24. ISBN nincs. ZINNER Tibor (2013-2014): „A nagy politikai affér.” *A Rajk-Brankov-ügy 1-2*. Budapest, Saxum. 645; 701, (1). ISBN 978-963-248-221-7.

⁶¹ IFJ. SÓLYOM László rend.- TÖRÖK Gábor prod. (1988-1989): *Múltba nézés IX. „Ítélt a nép.” Pálffy [György] altábornagy pere*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vL5u3OqpKDe&t=2359s> (letöltve: 2023.03.30.). ÖTVÖS István (2007): *A katonai főperek Magyarországon. A koncepció felépítése az 1949-1950. évi törvényesített katonai perekben*. Budapest, ELTE BTK. 197. ISBN nincs. Az ÁVH katonai hírszerzéssel foglalkozó Katonapolitikai Osztályát vezető Pálffy György altábornagy peréről, valamint az akasztás útján foganatosított halálos ítélet színpadias végrehajtásáról (dobpergés, a főfoglár általi lefokozás /tábornoki váll-lap és lampasz letétele), illetve a később szintén kivégzett, huszáregyenruhában parádézó Révay Kálmán vezérőrnagy, az akkor új elemként alkalmazott szovjet kivégzőegységben elrendezett szakasz parancsnoka anakronisztikus jelenléte), valamint az azt megelőző katonai párt taggyűlésről *A nép árulói* címmel Illy Gusztáv később szintén kivégzett altábornagy által írt konstrukción alapuló film készült, melyet csak a hadsereg számára az Erkel Színházban később vetítettek. A perben Korondy Béla ezredes, Horváth Ottó ezredes, Németh Dezső alezredes kivégzésére került sor. A Rajk-per egy másik katonai mellékperében halálra ítélt és kivégzett Vaikó György katonatiszt, alezredes, illetve az ahhoz kapcsolódó a folytatólagosan elkövetett hűtlenségért perbefogott Rátky Henrikné és leánya, Vaikó Györgyné Rátky Alice perével kapcsolatos portréfilm. Rátky Alice férjét 1950-ben, valamint édesanyját is kivégezték 1951-ben. Rátky Alice 15 év börtönt kapott, (hat év 11 hónapot töltött le hét különféle büntetés végrehajtási intézetben). A vád szerint a Grazban élő volt katonatiszt „angol hírszerző” édesapának 1945-1946-ban juttattak ki adatokat. Rátky Alicenak a fiatal Pálffy György, apja beosztottja is udvarolt. Rátky katonatiszt apja és Ludovikán (majd a Kossuth Lajos Katonai Akadémián) oktató tüzértiszt férje révén számos ludovikás tisztet jól ismert. A börtönévek és a kiállt üldöztetések idegeit próbára tették. A Legfelsőbb Bíróság az ítéletet még 1957-ben hatályon kívül helyezte. Férjét 1964-ben rehabilitálták. N. N. (1993): *Beforratlan sebek [Vaikó Györgyné Rátky Alice emlékezése meghurcoltatásáról, börtönéveiről, férje Vaikó György katonatiszt, és édesanyja, Rátky Henrikné Varga Jolán kivégzéséről]*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tP7X1uHeEV4> (letöltve: 2023.03.30.). Említendő az ún. tábornokok pere (Sólyom-per) is, amelyben 66 polgári és katonai személyt vettek őrizetbe, 12 főt ítélték halálra, ebből 7 ítélet került végrehajtásra akasztás útján a következőkkel szemben: Sólyom László altábornagy, honvéd vezérkari főnök; Révay Kálmán vezérőrnagy, a Honvéd Kossuth Akadémia parancsnoka, valamint a honvéd páncéloscsapatok parancsnoka; Belezna István vezérőrnagy, a székesfehérvári hadtest parancsnoka, a hadtápszolgálat főnöke; Merényi Gusztáv orvos-vezérőrnagy, egészségügyi parancsnok; Pórfy György vezérőrnagy, a tüzérség parancsnoka; Illy Gusztáv nyugállományú altábornagy; Lőrincz Sándor ezredes anyagi csoportfőnök. Sólyom László tábornok leánygyermek, Sólyom Ildikó színművésznő művészi pályájának kettőtörésében szerepet játszott Gobbi Hilda. (Hasonlóan előretolt mozgalmi ember volt a jelen írásban említett, a pályáját a Horthy-rendszerben hadbíróként kezdő későbbi kommunista népbíróósági vezető, az 56-os perekben ügyvédként védenceire súlyosbírást (!) kérő Major Ákos öccse, Major Tamás színész). Gobbi megjegyzését a Sólyom-per kapcsán Sólyom Ildikó elbeszélésében idézzük: „Soha nem akartam politizálni, dehogy is akartam. Mégis megkaptam egy amúgy köztisztületben álló, idős kolléganőmtől: 'Azért, mert az apádat felkötötték, még nem jár neked főszerep.' Sőt előadás előtt, csak hogy kellően jó formában lépjek [a József Attila Színházban] színpadra, meg is jegyezte: 'Tudod, ki az igazi mártír ebben az országban? Péter Gábor, az a mártír.' [...] Ez a József Attila Színház-i éveim alatt történt.” Idézi cím

3.3. A Legfelsőbb Bíróság 1950 után (1950-1951)

Gaálné Barcs Eszter levéltáros, az MNL Pest Megyei Levéltár munkatársa. Az 1919-es két, a magyar törvénytarba fel nem vett írott alkotmányt az 1949. augusztus 20-án elfogadott, a Magyar Népköztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény, a sztálini-buharini alkotmány VI. fejezete egy radikálisan átalakított bírósági rendszert hozott. Rendes ítélkező fórumként a Kúria helyett a Legfelsőbb Bíróság; az ítélőtáblák helyett a felsőbbbíróságok; a törvényszékek helyett a megyei bíróságok szerepeltek. A járásbíróság elnevezés maradt egyedül változatlan. 1950 novemberében Molnár Erik⁶² igazságügy-miniszter (később 1953 és 1954 között LB elnök) az LB akkori tényleges vezetőjének, Somogyi Ödön másodelnöknek a végelbánás alá vonásáról intézkedett. A tanulmány további része az LB-t másodelnökként vezető hírhedt, a pervezetés során nem éppen a perrendtartásszerűség körébe illeszkedő politikai kiszólásairól Jankó Péterről (1907-1955) szól. Jankó Pápán, értelmiségi családba született, apja középiskolai tanár volt. A budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán szerzett jogi diplomát. 1938-tól járásbíró volt, 1940-től a Kispesti Járásbíróságon. 1950. december közepétől lett az LB másodelnöke.⁶³ A Jankó vezette tanács járt el a Rajk-perben és a MAORT-perben első fokon, a Mindszenty-perben és az FM-perben másodfokon. (Korábban Szálasi-perben, az Endre-Baky-Jaross-perben is ő járt el). Gaálné helyesen mutat rá, hogy Jankó szerepe a Rajk-perben jogi végzettsége ellenére bábfigura-jellegű volt. Áldozatainak neve ma ismertebb a közvélemény számára, mint ő maga.⁶⁴

3.4. A Legfelsőbb Bíróság politikai átalakítása (1953-1958)

Mikó Zsuzsanna PhD, levéltáros, az MNL Országos Levéltár főigazgatója a könyvsorozat születése idején, jelenleg általános főigazgató-helyettes. Ez a tanulmány elsősorban Molnár Erik és Domokos József tevékenységével foglalkozik. Amíg Molnár Erik tevékenysége jól feltártnak tekinthető, addig Domokos József életrajza és hivatali tevékenysége kevésbé feldolgozott. Molnár Erik (1894-1966) Újvidéken született református tanítócsaládba. Apja a Tolna megyei Pálfárváról származott. Ugyanúgy tanított áthelyezés miatt az egyik legészakibb magyar városban, Alsókubinban, mint a legdélibb és egyben legnyugatibb magyar Szent Koronához csatolt Fiumében 1912-ben. A szociáldemokrata apa hányatott élete miatt a fiatal József Fiumében érettségizett olasz nyelven. Később a családot kiutasították Trianon után, és Kecskemétre kerültek. Jogi tanulmányokat végzett Budapesten, Bécsben, valamint Rómában. Hadifogság után 1922-ben jogi doktorátust szerzett, majd bírói-ügyvédi vizsgát tett. Később visszafogott ügyvédi tevékenységet folytatott. 1944-től folyamatosan kormányzati feladatokat látott el. Nem jogi tudományos tevékenysége miatt egyetemi tanár, illetve az MTA I. tagja,

nélküli FB bejegyzésében Mező Gábor: MEZŐ Gábor (2023): [A kommunista Gobbi Hilda (Facebook bejegyzés)]. (2023. február 1.) URL: <https://www.facebook.com/mezogaborhalmazat> (letöltve: 2023.03.30.).

⁶² Molnár Erikről lásd: KAJÁRI Erzsébet összeáll., jegyz., bev. – GYARMATI György szerk. – S. VARGA Katalin szerk. (2006): *A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953-1956*. Az 1953. július 28. és az 1954. június 22. közötti ülések. 2.1. Az 1954. július 13. és az 1955. december 9. közötti ülések. 2.2. Az 1954. július 13. és az 1955. december 9. közötti ülések. 3.1. 1956. január 18. és 1956. október 15. közötti ülések. 3.2. 1956. május 21. és 1956. október 15. közötti ülések. Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – Arcus Stúdió – Nalors Grafika Kft. I. 32., III. 393., III. 687. ISBN Állambiztonsági Történeti Tár I. ISBN 963-00-6623-8-ö

⁶³ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GAÁLNÉ BARCS – KATONA – KULCSÁR – TUZA – ZINNER i.m. (2. lj.) I. 223. 3. és 4. lj.

⁶⁴ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GAÁLNÉ BARCS – KATONA – KULCSÁR – TUZA – ZINNER i.m. (2. lj.) I. 222-231.

valamint az MTA r. tagja lett főként történeti és tudományos szocializmussal foglalkozó írásoknak köszönhetően. (A történettudomány vezető ideológusa a korban Andics Erzsébet, a tudományos szocializmusé Mód Aladár, míg a jogtudományé Szabó Imre volt, így Molnár egyik területen sem töltött be vezető szerepet). 1950 és 1952 között igazságügy-miniszter volt. 1953 júliusa és 1954. október vége között volt LB elnök. 1954 és 1956 között ismét igazságügy-miniszter volt. Ebben az időszakban nőtt a bíróság elé kerülő büntetőügyek száma. A rossz helyzet a másodfokon eljáró bíróságokat is elérte, ahová mintegy 1000 ügyvel több érkezett, mint amennyit be tudtak fejezni. Ezért 80 ideiglenes bírói és 100 ideiglenes jegyzőkönyvvezetői állás került engedélyezésre. Domokos (Deutsch) József (1890-1978) életrajza és működése vonatkozásában az LB elnöki- és pártiratai mellett a Politikátörténeti és Szakszervezeti Levéltárban 6 iratfolyóméter személyes irata található. Domokos Békéscsabán született egy terménykereskedő fiaként. Jogi tanulmányait Kolozsváron és Budapesten végezte. Végül a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán szerzett diplomát. Békéscsabán, majd Budapesten volt ügyvédjelölt. 1927-ben tett bírói-ügyvédi vizsgát. 1927 és 1944 között szociáldemokrata és kommunista vádlottak büntetőjogi védelmét látta el. 1944-ben Mauthausenbe deportálták. Az új rendszerben 1945 és 1953 között legfőbb ügyész volt (ekkor legfőbb államügyész elnevezéssel). Ezt követően 1954 és 1958 között az LB elnöke volt. Az 1956-os megtorlás első fele az ő bírósági elnöki időszakához kötődik. Ebben az időszakban rögtönítélő tanácsok (1957. november 3-ig a katonai bíróságok) járhattak el. Gyorsított eljárási szabályok szerint működtek a népbírósági tanácsok is. Ez a korszak volt a magyar felsőbbbíráskodás, illetőleg egészében a bíráskodás egyik legszomorúbb korszaka.⁶⁵

3.5. Utak és tévutak a 20. századi magyar felsőbbbíráskodás káderpolitikájában 1956 után (1956-1963)

Zinner Tibor az 1956-os megtorlások időszakát dolgozta fel tanulmányában. Az utolsó 1956-os koncepciót 1963-ban bírálták el. Ennek ez évben van a 60. évfordulója. A korszak pereinek centrális magja a Nagy Imre-per.⁶⁶ E körben most sem a sajátos, szomorú korszak, sem a Nagy Imre-per átfogó értékelése nem lehetséges. Elég arra utalni, hogy a kádári megtorlás büntetőpereiben 1956 vége és 1963 között a tiltott határátlépés és annak elősegítése, valamint feljelentésének elmulasztása, továbbá az embercsempészet dominált (8031 személy, 30,1%). Izgatás miatt 6949 személy (25,3%); összeesküvés, vagy lázadás vádjával 4661 személy (17,5%); fegyverrejtegetésért 3577 személyt (13,4%); míg hazaárulásért, ellenség támogatásáért, és kémkedésért 44 személyt (0,1%) ítéltek el. 1962-ben 35 olyan bíró, ügyész, és igazságügyi funkcionárius került nevesítésre, akik munkásmozgalmi (kommunista és szociáldemokrata) személyekkel szemben törvénytelenül jártak el. A tanulmányban több szemponton alapuló, többféle lista is vizsgálja az egyes bírák által kiszabott halálos ítéletek számát. Ötvenöt bíró hozott közel 400 halálos ítéletet. Ebből 235 ítélet került végrehajtásra. Itt most csak az öt legtöbb halálos ítéletet kiszabó személyekre utalunk. A bírók közül Borbély János (LB) 66 fő (ebből távollévő 1 fő); Tutsek Gusztáv (Fővárosi Bíróság) 59 fő (ebből 14-et

⁶⁵ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – KAHLER – MIKÓ – ZINNER i.m. (2. lj.) II. 183-202. Lásd Mikó tanulmányán kívül Domokos tevékenységére Zinner Tanulmányát is: BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – KAHLER – MIKÓ – ZINNER i.m. (2. lj.) II. 186-189.

⁶⁶ N. N. (1958): *Nagy Imre és büntársai ellenforradalmi összeesküvése*. Budapest, MNK Minisztertanács Tájékoztatói Hivatala. 159, 26 t. ISBN nincs. BORENICH Péter (2017) [1989]: *A Nagy Imre-per tanácsvezető bírójává voltam...* [Interjú Vida Ferencsel]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=eIkH9CbVhLI&t=252s> (letöltve: 2023.03.30.). SZERENCSES i.m. (16. lj.) 259-297.

enyhítettek); Ledényi Ferenc hadbíró ezredes (LB) 58 fő; Mátyás Miklós hadbíró őrnagy (Szegei és Budapesti Katonai Bíróság) 45 fő; Vida Ferenc (LB) 22 fő esetében szabott ki halálos ítéletet. E körben egyes bírói vezetők életrajza is vizsgálatra került.⁶⁷ Fontos említeni, hogy a népbírák, népi ülnökök is hatással voltak a népbírói és az 56-os ítélezésre. Erre Vágó Tibor (LB) szakszervezeti megjegyzése alapján lehetett következtetni, aki megjegyezte, hogy a négy népbíróval szemben a Mansfeld-perben csak szavazategyenlőség esetén lehetett volna szava. (Ez nem jelenti a szakszervezeti felelősségének kisebbítését). Maróti Károly szakszervezeti vezető népbíróként 66 esetben javasolt halálos ítéletet. Katonai ülnök volt a szobafestő fiaként született, hat elemi végzettségű pék, Gyurkó Lajos tábornok, aki 27 fő vonatkozásában szavazott meg halálos ítéletet. (Ő volt a felelőse a 47 halálos áldozattal járó salgótarjáni sortűznek, illetve a 18 halálos áldozattal járó tiszakécskei sortűzért). Lakatos Péterné, akinek a férje pártiskolai oktatóként a Köztársaság téren halt meg, 1960-tól volt ülnök, és 17 halálos ítéletet szavazott meg. (Később jogot végzett, és 1973-tól Lakatos Rozália néven a Fővárosi Bíróság bírójává lett).⁶⁸

3.6.A rendszerváltás Legfelsőbb Bírósága (1989-1990)

Solt Pál, jogász, volt alkotmánybíró, a Legfelsőbb Bíróság nyugalmazott elnöke írásában kiemeli a rendszerváltás kapcsán a Nemzeti Kerekasztal (NEKA) szerepét. Ebben mintegy 1000 fő közreműködő vett részt, és a tárgyalást 60 politikus és szakember folytatta le 17 szervezet részéről, melyből a megállapodást 15 szervezet írta alá. A megállapodáshoz hat törvényjavaslat került csatolásra (az Alkotmány módosításáról szóló törvény; az Alkotmánybírósról szóló törvény; a pártok működéséről és gazdálkodásáról az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvény; a Büntető Törvénykönyv módosításáról szóló törvény; valamint a büntetőeljárásról szóló törvény módosításáról szóló törvény). A NEKA tárgyalásain az LB és a bírósági rendszer átalakításáról közvetlenül nem esett szó, de nyilván a változások erre a területre is kihatottak. 1989. november 29-én az LB teljes ülést tartott, és a módosított bírósági törvény alapján a Magyar Köztársaság alkotmányára tették az esküt, amely egy új korszak kezdetét jelentette.⁶⁹

Fontos említeni –csupán a korszak kapcsán– egyes vérbírák személyes, filmre rögzített, 1989-es, tehát a rendszerváltozásra eső visszaemlékezéseit,⁷⁰ vagy a katonai perekkel szemben a korábban már említett, Pálffy-perre emlékezőkkel rögzített filmfelvételeket. Remélhetőleg az 1989 óta eltelt közel három és fél évtized olyan kort hozott, amelyben sem a társadalmat, sem a bírósági rendszert ilyesféle traumák többé nem rázhatják meg.

⁶⁷ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GARADNAI – ZINNER i.m. (2. l.) III. 161-254.

⁶⁸ ÉLŐ Anita (2018): Halálosztók. Itt a legtöbb embert halálra ítéelő népbírák, népi ülnökök listája. URL: <https://internetfigyelo.com/halalosztok-itt-a-legtoobb-embert-halalra-itelo-nepbirak-nepi-ulnokok-listaja/> (letöltve: 2023.03.30.).

⁶⁹ BÓDINÉ BELIZNAI szerk. – GARADNAI – NÉMETH – SOLT (2. l.) IV. 141-150.

⁷⁰ A korábban említett Vida-anyag: BORENICH i.m. mellett lásd a Vida Ferencnél sokkal kevésbé vonalas, vagy vaskalapos marxistának sem tűnő Sárközy Endre két emlékezését (1989 és 2010), aki a számára felkínált igazságügyminiszteri katonai helyettesi pozíciót az elébe tárt, tizennégy kivégzendő személy listája ismeretében elutasította, és a felkínált lehetőség helyett csak segéd munkásként dolgozhatott tovább. ISBN 963-02-0689-9. GYARMATHY Livia – BÖSZÖRMÉNYI Géza (2014) [1989]: Hol zsarnokság van... Egy vérbíró vallomása [Sárközy Endre I.]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bS0tOYp-w9M&t=3046s> (letöltve: 2023.03.30.). SKRABSKI Fruzsina–NOVÁK Tamás (2010): Sárközy Endre vallomása [Sárközy Endre II.]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Z9HY4s2HYA8&t=1s> (letöltve: 2023.03.30.).

Felhasznált irodalom

ÁBRAHÁM Ferenc – KUSSINSZKY Endre (1945a): *A Bárdossy [László]-per. A vád I.* Budapest, Híradó Könyvtár. 32. ISBN nincs.

ÁBRAHÁM Ferenc – KUSSINSZKY Endre (1945b): *Az Imrédy [Béla]-per. A vád, a vallomások, az ítélet.* Budapest, Híradó Könyvtár. 126. ISBN nincs.

ÁBRAHÁM Ferenc – KUSSINSZKY Endre (1945c): *A Szálasi [Ferenc]-per. Szálasi [Ferenc], Szöllösi [Jenő], Csia [Sándor], Gera [József], Vajna [Gábor], Beregfy [Károly], Kemény [Gábor] bűnügyének főtárgyalása és az ítélet.* Budapest, Híradó Könyvtár, 1945. 192. ISBN nincs.

ÁBRAHÁM Ferenc – KUSSINSZKY Endre (1945b): *A Bárdossy [László]-per. A vád I.* Budapest, Híradó Könyvtár. 32. ISBN nincs.

BENDA Kálmán (1952-1957): *A magyar jakobinusok iratai I. A magyar jakobinus mozgalom iratai. II. A magyar jakobinusok elleni hűtlenségi és felségsértési per iratai. III. Naplók, följegyzések, okiratok.* (Lekt.: KOSÁRY Domokos – MÉREI Gyula – PAULINYI Oszkár – VARGA Zoltán). Budapest, Akadémiai Kiadó. ISBN nincs. Magyarország újabb kori történeti forrásai.

BÉKÉS István (1966): *Magyar ponyva pitaval.* Budapest, Minerva. 480. ISBN nincs.

BORENICH Péter (2017) [1989]: A Nagy Imre-per tanácsvezető bírāja voltam... [Interjú Vida Ferencsel]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=eIkH9CbVhLI&t=252s> (letöltve: 2023.03.30.).

BÓDINÉ BELIZNAI Kinga szerk. - GAÁLNÉ BARCS Eszter – KATONA Klára – KULCSÁR Krisztina – TUZA Csilla – ZINNER Tibor (2014): *A Kúria és elnökei I.* Budapest, HVG-Orac – Regiszter Kiadó és Nyomda. 234. Bibliotheca Curiae sorozat 1. ISBN 978-963-258-235-1

BÓDINÉ BELIZNAI Kinga szerk. – KAHLER Frigyes – MIKÓ Zsuzsanna – ZINNER Tibor (2015a): *A Kúria és elnökei II.* Budapest, HVG-Orac– Regiszter Kiadó és Nyomda. 203. Bibliotheca Curiae sorozat 2. ISBN 978-963-258-235-4

BÓDINÉ BELIZNAI Kinga szerk. – GARADNAI Zoltán – ZINNER Tibor (2015b): *A Kúria és elnökei III.* Budapest, HVG-Orac – Regiszter Kiadó és Nyomda. 255. Bibliotheca Curiae sorozat 3. ISBN 978-963-258-277-1

BÓDINÉ BELIZNAI Kinga szerk. – GARADNAI Zoltán – NÉMETH László Sándor – SOLT Pál (2016): *A Kúria és elnökei IV.* Budapest, HVG-Orac – Regiszter Kiadó és Nyomda. 151. Bibliotheca Curiae sorozat 4. ISBN 978-963-258-295-5

BÓNIS György (1962): *Buda és Pest bírósági gyakorlata a török kiűzése idején /1686-1708/.* (Lekt.: DEGRÉ Alajos – TÓTH András). Budapest, Akadémiai Kiadó. 374. ISBN nincs. Budapesti Várostarténeti Monográfiák 23.

CONCHA Győző – DEGRÉ Alajos – MARCZALI Henrik – MÁRKI Sándor – SZANA Tamás et al. (1890): *Aradi vértanúk albuma.* (Szerk.: VARGA Ottó). Budapest, Franklin Társulat. 222. ISBN nincs.

CSAPLOVICS János kiad. – FEKETE György (1814): *Problemata juridica, seu Quaestiones, in causis, per excelsam Curiam Regiam, Anno 1777. et sequ.[is] revisis, pro et contra ventilatae*. Pozsony, Weber Simon Péter és fiai. (viii), 306, (4). ISBN nincs.

CSESZKA Éva (2012): *Gazdasági típusú perek, különös tekintettel az FM-perre (1945-1953)*. Budapest, Gondolat – MTA ELTE Pártok, pártrendszerek, parlamentarizmus kutatócsoport, 199. ISBN 978-963-693-387-6.

ÉLŐ Anita (2018): Halálosztók. Itt a legtöbb embert halálra ítéelő népbírák, népi ülnökök listája. URL: <https://internetfigyelo.com/halalosztok-itt-a-legtobb-embert-halalra-ite-lo-nepbirak-nepi-ulonokok-listaja/> (letöltve: 2023.03.30.).

FEKETE Csaba – GÖMÖRI György – HEVESI Andrea – H. HUBERT Gabriella – OLÁH Róbert – PÁLFI József – PÉNZES Tiborc Szabolcs – POSTA Anna – SZABADI István (2019): *Újfalvi Imre pere és műveltsége. Tanulmányok és szövegközlések*. Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület. 199. ISBN 978-615-80158-9-9.

FENESI Ferenc – KÁLDI István – SZÜCS János (1945): *A népbírói rendelet és a népbírói joggyakorlata. A 81/1945. M.E. számú alaprendelet és az 1440/1945. ME számú számú novella egységes szerkezetbe való foglalása a magyar igazságügyminisztérium munkája*. Budapest, Békeffy Könyvkiadó Vállalat. 58. ISBN nincs.

GÁBOR Róbert (1999): *Az igazi szociáldemokrácia. Küzdelem a faszizmus és a kommunizmus ellen 1944-1948*. Budapest, Századvég. 425. ISBN 963-9211-20-6.

GERGELY Jenő – IZSÁK Lajos összeáll. (1989): *A Mindszenty-per*. Budapest, Reform. 527. ISBN 963-02-0689-9.

GÜNTHER Antal (1901): *Die katholische Autonomie in Ungarn. Sonderdruck – Archiv für katholisches Kirchenrecht*. Mainz, Franz Kirchlein. 170. ISBN nincs.

GYARMATHY Livia – BÖSZÖRMÉNYI Géza (2014) [1989]: *Hol zsarnokság van... Egy vérbíró vallomása* [Sárközy Endre I.]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bS0tOYp-w9M&t=3046s> (letöltve: 2023.03.30.).

HABERMANN Gusztáv (2000): *Rózsa Sándor pere*. In: HABERMANN Gusztáv: *Rengey-Aigner Ferdinánd és kora*. (Lekt.: ZAKAR Péter). Sigillum 2000 Bt. – Effő Kiadó és Nyomda. 173-176. ISBN 963-7212-43-6.

HATHÁZY Ferenc – KISS András (1980): *Varga Katalin pere*. (Lekt.: BENKŐ Samu). Bukarest, Kriterion. 361. ISBN 963-07-2076-0.

HERMANN Róbert szerk. (2007): *Vértanúk könyve. A magyar forradalom és szabadságharc mártírjai 1848-1854*. Budapest, Rubicon Könyvkiadó. 352. ISBN 978-963-9839-01-4.

HORVÁTH Ibolya – SOLT Pál – SZABÓ Győző – ZANATHY János – ZINNER Tibor (1996): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez I. Kúriai teljes ülések, ÁVH-s kihallgatások, „párt”ítéletek, rehabilitációk, az 56-os megtorlások iratai. II. Kúriai teljes ülések, vizsgálatok és „vallomások”, „párt”ítéletek, elvi határozatok, az 56-os megtorlások iratai. III. Kúriai teljes ülések, államvédelmi felülvizsgálatok, „párt”ítéletek, törvényességi óvások, tárgyalási jegyzőkönyvek. IV. Kúriai teljes ülések, népbírószági statisztikák, IM-állásfoglalások, kegyelmi előterjesztések, Nagy Imre és társai ügye 1989-ben. V. Kúriai teljes ülések, katonai bíraskodás, MDP KV jegyzőkönyvek, Sztálin halála-izgatásért perek, Bírák Forradalmi Bizottsága. (Lekt.: RÉVÉSZ T. Mihály – SZAKÁCS Sándor). Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 4627. ISBN Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez 1-5. ISBN 963-221-840-x.*

JAVORNITZKY Jenő – TORDAI Vilmos (1911): *Utazási illetmények kézikönyve. Bírák, ügyészek, valamint a többi igazságügyi tisztviselők, díjnokok és egyéb alkalmazottak részére.* Budapest – Vác, Első Váci Sajtó. ISBN nincs.

JUHÁSZ Andor (1935): *Beszédek. Elmondotta dr. ---. a vezetésére bízott királyi bíróságok (a Budapesti Kir. Törvényszék, a Budapesti Kir. Ítéletábla, és a M. Kir. Kúria teljes üléseiben és más ünnepélyes alkalmakkor.* Budapest, Országos Bírói és Ügyészi Egyesület. xii, 262, (1). ISBN nincs.

KACZIÁNY Géza (2004) [1908]: *Magyar vértanúk könyve. Reprint.* Budapest-Kecskemét, Vass József Könyvkiadóhivatala – Nemzeti Kincseinkért Egyesület. 143. ISBN 963-216-881-x.

KAJÁRI Erzsébet összeáll., jegyz., bev. – GYARMATI György szerk. – S. VARGA Katalin szerk. (2006): *A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953-1956 1. Az 1953. július 28. és az 1954. június 22. közötti ülések. 2.1. Az 1954. július 13. és az 1955. december 9. közötti ülések. 2.2. Az 1954. július 13. és az 1955. december 9. közötti ülések. 3.1. 1956. január 18. és 1956. október 15. közötti ülések. 3.2. 1956. május 21. és 1956. október 15. közötti ülések.* Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – Arcus Stúdió – Nalors Grafika Kft. 2939. ISBN Állambiztonsági Történeti Tár 1. ISBN 963-00-6623-8-ö

KARSAI Elek (1977): *Ítélt a nép.* (Szerk. SZUHAY-HAVAS Ervin). Budapest, Kossuth Könyvkiadó. 291. ISBN nincs. Népszerű történelem.

KARSAI Elek – KARSAI László (1988): *A Szálasi [Ferenc]-per.* (Szerk.: KOVÁCS Lajos Péter, lekt.: IZSÁK Lajos – KOROM Mihály). Budapest, Reform. 766. ISBN 963-02-5-942-7

KARSAI László – MOLNÁR Judit – BRAHAM, Randolph L. (1994): *Az Endre [László]-Baky [László]-Jaross [Andor]-per.* Budapest, Cserépfalvi. 650. ISBN 963-8364-23-8.

KÁROLYI Árpád (1931): *Németújvári gróf Batthyány Lajos első magyar miniszterelnök főbenjáró pöre I. A pör története. II. Pöriratok és államiratok. Írta, az iratokat összegyűjtötte és szerk. ---.* Budapest, Magyar Történelmi Társulat – Egyetemi Nyomda. xii, 650; (2), 691. ISBN nincs. Magyarország újabb kori történetének forrásai: hivatalos iratok és levelek 2.

KESERŰ Bálint (1972): *Az Újfalvi [Imre]-per jegyzőkönyve. Különlenyomat az Acta Historiae Litterarum Hungaricum X-XI. évfolyamaiból.* Szeged, JATE BTK. 53-58. 7. Irodalomtörténeti dolgozatok 70. ISBN nincs.

KOCSI Csergő Bálint – SZIMONIDESZ Lajos ford., bev. (1944): *Magyar vértanúk nyomában [gályarab-perek].* Budapest, Misztótfalusi. 74. ISBN nincs.

KOI Gyula – SCHWEITZER Gábor (2020): A levéltári kutatás. In: JAKAB András – SEBŐK Miklós szerk.: *Empirikus jogi kutatások*. Budapest, Osiris–MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont. 477-494. ISBN 978-963-276-384-2.

KOI Gyula (2023): A vármegye embere – egy hétszilvafas kisnemes és „jó táblabíró” a Magyar Tudományos Akadémián. Zsoldos Ignác jogtudós és gyakorlati jogművelő életpályája és tudományos munkássága Pápától Veszprémig. *Veszprémi Szemle* 2023/1. 55-79.

KOSÁRY Domokos (1951-1954): *Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába I. [A kezdetektől 1711-ig]. II. 1711-1825.* (Szerk.: KENNESEY Béla; lekt.: BARTA István – VARGA Zoltán – WELLMANN Imre). Budapest, Közoktatásügyi Kiadóvállalat - Művelt Nép. 480; 638. ISBN nincs.

KOSÁRY Domokos (1970): *Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába I. Általános rész I-II. [Könyvtárak és bibliográfiák. Levéltárak és forrásközlések].* (Lekt.: FELHŐ Ibolya – IVÁNYI EMMA – WELLMANN Imre). Budapest, MTA TTI - Tankönyvkiadó. 890. ISBN nincs.

KOSÁRY Domokos – KULCSÁR Krisztina – REISZ T. Csaba – SZAKÁLY Orsolya (2000): *Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába I. Általános rész. 1. Könyvtárak és bibliográfiák.* Budapest, Osiris. 362. ISBN 963-379-780-2.

KOSÁRY Domokos – KULCSÁR Krisztina – SZAKÁLY Orsolya (2003): *Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába I. Általános rész. 2. Országos jellegű levéltárak és forrásközlések.* Budapest, Osiris. 372. ISBN 963-389-14-34.

KOSÁRY Domokos – ÁBRAHÁM Barna – BOROSS István– GÖZSY Zoltán – MÁRKUSNÉ VÖRÖS Hajnalka – SOMFAI Balázs (2008): *I. Általános rész. 3. Megyei levéltárak és forrásközlések.* Budapest, Magyar Országos Levéltár. 708. ISBN 978-963-3899-717.

KOSÁRY Domokos – KULCSÁR Krisztina – SZAKÁLY Orsolya (2015): *I. Általános rész. 4. Városi, mezővárosi, és községi levéltárak és forrásközlések.* Budapest, MTA BTK Történettudományi Intézet - Magyar Országos Levéltár. 1581. ISBN 978-963-9627-994.

KOVÁCS Bálint (2023): Széchenyi-díjat kapott Kahler Frigyes. URL: <https://vehir.hu/cikk/68068-szechenyi-dij-at-kapott-kahler-frigyes> (letöltve: 2023.03.30.).

KÚRIA (2023a): A Kúria alkotmányos helye, feladatai, és hatáskörei. URL: <https://kuria-birosag.hu/kuria-alkotmanyos-helye-feladatai-es-hataskore> (letöltve: 2023.03.30.).

KÚRIA (2023b): A Kúria 2023. január 1-jétől hatályos ügyelosztási rendje. URL: https://kuria-kozasatok.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/ur_2023_marcius_27_am.pdf (letöltve: 2023.03.30.).

LUKÁCS Tibor (1979): *A magyar népbírói jog és a népbíróságok (1945-1950).* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó – Zrínyi Kiadó. ISBN nincs.

MAJOR Ákos (1988): *Népbíráskodás–forradalmi törvényesség. Egy népbíró visszaemlékezései.* Budapest, Minerva. ISBN nincs.

MAJOR Ákos előszó – RIES István magy. (1945): A népbírászkodásról szóló 81/1945. M.E. számú rendelet és az ezt kiegészítő 1440/1945. ME számú rendelet szövege és magyarázata. Budapest, Politzer Zsigmond és Fia Könyvkereskedés – Forrás Nyomda. 68. ISBN nincs.

MEZŐ Gábor (2023): [A kommunista Gobbi Hilda. (Facebook bejegyzés)]. (2023. február 1.) URL: <https://www.facebook.com/mezogaborhalozat> (letöltve: 2023.03.30.).

MÉSZÖLY Gedeon (1942): Zsoldos Ignác „A falu jegyzőjéről” és Rózsa Sándorról. *Nép és Nyelv* 1942/2. 32-39.

NÁNÁSI László (2020): Legenda és valóság. Rózsa Sándor bűnügyei. (Út Szegedtől Szamosújvárig). In: KADÁR Hunor szerk.: *Az első bűnügy-történeti konferencia előadásai*. Kolozsvár, Forum Iuris Kiadó, 9-24. ISBN nincs.

N. N. (1949a): *A Mindszenty bűnügy okmányai*. Budapest, Állami Lapkiadó. 86. ISBN nincs.

N. N. (1949b): *Mindszenty József a Népbíróság előtt*. Budapest, Állami Lapkiadó. 186. ISBN nincs.

N. N. (1949c): *Geiger [Imre], [Robert] Vogeler, [Edgar] Sanders, és kémtársai a törvényszék előtt [Standard-per]*. Budapest, Állami Lapkiadó. 193. ISBN nincs.

N. N. (1949d): *Rajk László és társai a Népbíróság előtt [„Kék könyv”]*. Budapest, Szikra. 271. ISBN nincs.

N. N. (1949e): *Vádirat Rajk László és társai elleni bűnügyben*. Budapest, A Miniszterelnökség Sajtóosztálya. 24. ISBN nincs.

N. N. (1958): *Nagy Imre és bűntársai ellenforradalmi összeesküvése*. Budapest, MNK Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala. 159, 26 t. ISBN nincs.

N. N. (1993): Beforratlan sebek [Vaikó Györgyné Rátky Alice emlékezése meghurcoltatásáról, börtönéveiről, férje Vaikó György katonatiszt, alezredes és édesanyja, Rátky Henrikné Varga Jolán kivégzéséről]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tP7X1uheEV4> (letöltve: 2023.03.30.).

OROSZI Ferenc (1952): *Haladó jogelvek bíróságaink családi jogi gyakorlatában*. Budapest, Globus Nyomda, 12. ISBN nincs.

ÖTVÖS István (2007): *A katonai főperek Magyarországon. A koncepció felépítése az 1949-1950. évi törvénysértő katonai perekben*. Budapest, ELTE BTK. 197. ISBN nincs.

PETRIK Géza összeáll., s.a.r. – SZILÁGYI Sándor bev. (1968) [1891]: *Magyarország bibliographiája 1712-1860. Könyvészeti kimutatása a Magyarországon s hazánkra vonatkozólag külföld[ön] megjelent nyomtatványoknak. Bibliographia Hungariae 1712-1860 seu Catalogus librorum in Hungaria, et de rebus patriam nostram attingentibus extra Hungariam editorum III/1.Ö-So*. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár. 416. ISBN nincs.

POGÁNY Péter (1978): *A ponyva tüköre*. Budapest, Magyar Helikon. 411. ISBN nincs.

POMOGYI László (2008a): Magyar Királyi Kúria [címszó]. In: POMOGYI László: *Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikönyvtár*. Budapest, M-érték Kiadó. 724-726. ISBN 978-963-9889-23-1.

POMOGYI László (2008b): Legfelsőbb Bíróság [címszó]. In: POMOGYI László: *Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikönyvtár*. Budapest, M-érték Kiadó. 684-686. ISBN 978-963-9889-23-1.

RÁBY Mátyás (1797): *Justizmord und Regierungsgreuel in Ungarn und Österreich, oder actenmäßige Geschichte des wegen Toleranz und Menschlichkeit in unsern Tagen schrecklich verfolgten ungarischen Edlen Mathias Raby de Raba und Mura I-II. Von ihm selbst beschreiben*. Strassburg, Auf Kosten des Verfassers. (5), 288, 80, (1); 253. ISBN nincs.

SIPOS Péter (1999): *Imrédy Béla a vádlottak padján*. Budapest, Osiris – Budapest Főváros Levéltára. 616. ISBN 963-379-554-0.

SKRABSKI Fruzsina – NOVÁK Tamás (2010): Sárközy Endre vallomása [Sárközy Endre II.]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Z9HY4s2HYA8&t=1s> (letöltve: 2023.03.30.).

ifj. SÓLYOM László rend. - TÖRÖK Gábor prod. (1988-1989): Múltba nézés IX. „Ítélt a nép.” Pálffy [György] altábornagy pere. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vL5u3OqpKDg&t=2359s> (letöltve: 2023.03.30.).

STIPTA István (1997): *A magyar bírósági rendszer története*. Debrecen, Debrecen University Press–Multiplex Média. 211. ISBN 963-04-9197-4

SZABÓ László (1975): *13 bíró emlékezik*. Budapest, Minerva. 404. ISBN nincs.

SZERENCSES Károly (2002): *Az ítélet: halál. Magyar miniszterelnökök a bíróság előtt. Batthyány Lajos, Bárdossy László, Imrédy Béla, Szálasi Ferenc, Sztójay Döme, Nagy Imre*. Budapest, Kairosz. 423. ISBN 963-6406-65-1.

SZILBEREKY Jenő (1938): *Adatok a volt erdélyi róm.[ai] kat.[olikus] státusi iskolák mai helyzetének megítéléséhez*. Szeged, Városi Nyomda. 19. ISBN nincs.

SZILBEREKY Jenő (1959): *Az ügyész a polgári perben. Doktori [Tudományok doktora/DSc.] disszertáció*. Budapest, Tudományos Minősítő Bizottság. 183, 42. [Egyoldalú sokszorosítással]. ISBN nincs.

SZILBEREKY Jenő – NÉVAI László szerk. (1967): *A Polgári perrendtartás magyarázata I-II*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1487. ISBN nincs.

SZILBEREKY Jenő (1972): *Társadalmi igény és a polgári eljárás. Doktori [Tudományok doktora/DSc.] disszertáció*. [Budapest], [k.n.]. (5), 204. ISBN nincs.

SZILBEREKY Jenő – NÉVAI László szerk. (1975-1976): *A Polgári perrendtartás magyarázata I-II*. (Lekt.: FARKAS József – GELLÉRT György). Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 2171.

SZILBEREKY Jenő (1977): *A polgári eljárás funkciója és hatékonysága*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 381, (2). ISBN nincs.

ID. SZINNYEI József (1980-1981) [1894]: Grossing (Grossinger) Ferenc Rudolf [Máté] címszó. In: ID. SZINNYEI József (1980-1981) [1894]: *Magyar írók élete és munkái III. Fa-Gwóth*. Hornyánszky Viktor Könyvkereskedése – Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése. 1495-1499. ISBN nincs.

ID. SZINNYEI József (1980-1981) [1906]: Raby [Ráby] Mátyás (rabai és murai) címszó. In: ID. SZINNYEI József (1980-1981) [1906]: *Magyar írók élete és munkái XI. Popeszkú-Rybay*. Hornyánszky Viktor Könyvkereskedése – Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése. 298. ISBN nincs.

VARGA Endre (1974): *A királyi Curia 1780-1850*. Budapest, Akadémiai Kiadó. 274. ISBN 963-05-0383-2.

VARGA Endre – VERES Miklós (1989): *Bírósági levéltárak 1526-1869*. Budapest, Akadémiai Kiadó. 473. ISBN 963-05-4867-4.

W. SALGÓ Ágnes szerk. – G. ETÉNYI Nóra tan. (2005): *A Wesselényi-összeesküvés. Beszámoló a perről és a kivégzésekről. Ausfürliche (!) und Warhafftige Beschreibung Wie es mit denen Criminal-Processen (!), und darauf Erfolgten Executionen wieder die Drei Graffen (!) Frantzen Nadassdi (!), Peter von Zrin, und Franz Christophen Frangepan eigentlich hergangen. [Az eredeti német művet ford. Magyar László András, a kísérőtanulmányt németre ford.: Rákóczi Katalin, a kísérőtanulmányt horvátra ford.: Kovács László]*. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár – Helikon. 224. ISBN 963-208-959-6.

ZINNER Tibor – KAHLER Frigyes közrem. – KOCZKA Éva közrem. – PÁLVÖLGYI Ferenc közrem. – TÓTH Béla közrem. (2005): *Megfogyva és megtörve. Évtizedek és tizedelések a jogászvilágban 1918-1962*. (Lekt.: SOLT Pál – KÓNYA István). Budapest, Magyar Hivatalos Közlönykiadó. 679. ISBN 977-963-922-1650.

ZINNER Tibor – RÓNA Péter (1986): *Szálasiék bilincsbén I. A Hűség Házától az Andrássy út 60-ig. II. A magyar nép nevében*. (Lekt.: KORNIS Pál – STRASSENREITER Erzsébet). Budapest, Lapkiadó Vállalat. 653. ISBN 963-272-008-3.

ZINNER Tibor (2013-2014): „*A nagy politikai affér.*” *A Rajk-Brankov-ügy 1-2*. Budapest, Saxum. 645; 701, (1). ISBN 978-963-248-221-7.